

Investește în
OAMENI

UNIUNEA EUROPEANĂ

GOVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
ASPIROLOGIA

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Naționala de Protecție
(2007-2013)

ADV Fundația
Alături de Voi
România

POLITICI, PRACTICI ȘI TENDINȚE ÎN ECONOMIA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ ÎN ANSAMBLU

Raport de cercetare aflat la baza documentului de poziție privind incluziunea persoanelor cu dizabilități prin structuri de economie socială

România
Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale
Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap

ROMANIA
CONSILIUL JUDEȚEAN IASI
DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ȘI PROTECȚIA COPILĂRII IASI

MOTIVATION
Romania

il polledro
societate cooperativă socială
20⁺

Cercetarea prezentă a fost realizată în cadrul proiectului "Alianța pentru Dezvoltarea Economiei Sociale" derulat de către Fundația "Alături de Voi" România.

Cercetarea se bazează pe informații culese și verificate din mai multe surse, astfel încât să se creeze o imagine corectă, de ansamblu, comprehensivă.

Pentru evaluarea nevoilor actorilor din domeniul economiei sociale au fost însumate rezultatele chestionarelor aplicate unui număr de 88 instituții din România, opinii exprimate în perioada august – noiembrie 2010.

Verificarea reprezentativității rezultatelor sondajului, precum și inventarierea propunerilor și soluțiilor pentru problemele cu care se confruntă cei care dezvoltă o activitate în domeniul economiei sociale s-a făcut prin organizarea a opt dezbateri în toată țara, la care au participat 225 persoane (autorități publice, reprezentanți ai sectorului privat, ONG-uri, persoane cu dizabilități).

Documentarea privind cadrul de funcționare a economiei sociale aparține consultantului internațional Eduard Petrescu, fiind în fapt o analiză comparativă a legislației din 16 țări europene printre care și România.

Prin șase vizite de studiu în țări UE cu grad diferit de dezvoltare a economiei sociale s-a realizat verificarea în practică a informațiilor documentate de către consultant și s-au identificat modele ce pot fi preluate și în România, în domeniu.

Parteneri în proiectul "Alianța pentru Dezvoltarea Economiei Sociale": Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap – MMFPS, Fundația Motivation România, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului Iași – DGASPC și Cooperativa Socială "Il Poliedro" Italia.

1. Introducere	04
2. Scopul și metodologia cercetării	04
3. Terminologie și concepte folosite la nivel european și național privind economia socială	05
4. Situația la nivel național	07
5. Politici, practici și tendințe privind economia socială la nivelul UE în ansamblu	10
6. Analiza cadrului legislativ privind economia socială și a impactului acestuia la nivel național, comparat cu cadrul legislativ și impactul acestuia în țări ale UE	
6.1. Existența unei legi speciale	12
6.2. Acoperirea domeniului prin legi generale	14
6.3. Tipuri de entități asimilate economiei sociale	15
6.4. Tipuri de activități și beneficiari ai economiei sociale	18
6.5. Modalități de înregistrare, coordonare, monitorizare și evaluare a economiei sociale	20
6.6. Promovarea economiei sociale prin facilități fiscale și financiare	22
6.7. Promovarea economiei sociale prin măsuri non-financiare	25
6.8. Mecanisme de susținere a integrării persoanelor cu dizabilități	26
7. Recomandări de revizuire, modificare și îmbunătățire a cadrului legislativ și a practicilor privind economia socială la nivel național	30
8. Bibliografie și anexe	33

ANDFM	Agencia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
AJOFM	Agencia Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă
CAR	Casă de ajutor reciproc
CARS	Casă de ajutor reciproc pentru salariați
CARP	Casă de ajutor reciproc pentru pensionari
CIRIEC	Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperatistă (International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy)
DGASPC	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului
DGPPH	Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap
ES	Economie socială
EMES	Rețeaua de Cercetare Europeană (European Research Network)
FSE	Fondul Social European
IS	Întreprindere socială
MMFPS	Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale
ONG	Organizație neguvernamentală
PIB	Produsul intern brut
POSDRU	Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane
UE	Uniunea Europeană
UE15	Membrii Uniunii Europene înainte de extinderea din 2004
UE25	Membrii Uniunii Europene după extinderea din 2007
UPA	Unitate protejată autorizată
TVA	Taxă pe valoare adăugată

Economia socială, deși pare să fie un concept bine ancorat în realitate, este un fenomen relativ nou demarat în urmă cu doar câteva decenii. Originea sa este una de la nivelul comunităților și grupurilor sociale și nu a fost una impusă de modele politice. Inițial a fost un mecanism de întraajutorare între grupuri cu meserii similare (cooperative), cu nevoi similare (societăți mutuale) sau cu aspirații sociale similare (asociații și fundații). În anii '80 și '90, la nivelul Europei și mai ales la nivelul UE15, care include țări cu o puternică tradiție socială, economia socială a fost privită ca un fenomen relativ marginal pentru că statul avea capacitatea și resursele de a asigura servicii sociale adecvate și diversificate. Sistemul social sprijinit de stat este în prezent confruntat cu o serie de provocări importante. Crizele economice succesive, fenomenul demografic al îmbătrânirii populației, diversificarea nevoilor și așteptărilor sociale, toate au pus o presiune deosebită pe sistemele etatiste de protecție socială și au arătat nevoia de diversificare și creativitate.

În acest context, ES începe să devină din ce în ce mai relevantă, ca una din soluțiile inovatoare și creative care pot contribui la abordarea problemelor sociale și chiar de mediu. Deși nu există o definiție succintă și larg acceptată a economiei sociale, există conturate, atât de la nivelul academic, cât și de la cel politic, criteriile minime pe care acest domeniu de graniță trebuie să le îndeplinească. Progresul în acest domeniu nu este atât de spectaculos pe cât s-ar fi așteptat, dar există la nivel european mai multe țări care au făcut progrese semnificative în definirea și operarea economiei sociale.

Fără a avea date exacte, pentru că economia socială nu este înregistrată separat nici în statisticile sectorului privat și nici în cele ale sectorului asociativ, estimările făcute arată că ponderea ES depășește în multe țări 5% din produsul intern brut și angajează peste 8% din totalul forței de muncă. Este, de asemenea, general recunoscut că potențialul acestui domeniu este mult mai mare și că ar putea oferi soluții noi pentru criza de șomaj prelungit prin care trece UE, dar și pentru provocările sociale noi la care trebuie să răspundă aceleași țări ale UE.

În România, la momentul redactării acestei cercetări, era în plină dezbatere publică un proiect de lege care să reglementeze economia socială. Demersul în sine este unul important pentru că arată o preocupare la nivel politic și arată că există un sector neguvernamental care militează pentru promovarea acestui domeniu. Nu există modele perfecte la nivelul țărilor europene, dar există suficientă bună experiență din care România poate învăța, cu condiția ca economia socială să fie inclusă ca domeniu distinct atât în politicile privind activitatea economică, cât și cea socială.

În momentul finalizării acestei cercetări, respectiv la 16 mai 2011, Senatul României a adoptat Legea Antreprenoriatului Social. Modul cum a fost elaborată, conținutul și prevederile legii au dus imediat la proteste din partea actorilor economiei sociale. Din punct de vedere al conținutului, al respectării conceptelor europene din domeniu precum și din punct de vedere al corelării cu alte legi în vigoare, propunerea respectivă este dezastruoasă. Atât consultantul cât și Fundația „Alături de Voi” România își asumă în totalitate afirmația precedentă și îndeamnă ca această propunere de lege să fie respinsă de la promulgare.

Scopul și metodologia cercetării

Această cercetare are ca principal scop o analiză a situației la nivel național a economiei sociale, mai ales din perspectiva legislației și practicilor, și conturarea unui set de recomandări care să ducă la promovarea ES pe baza unor modele și practici din Uniunea Europeană, care sunt relevante pentru România. Cercetarea se desfășoară într-un context național de tranziție, în care întreg sistemul de asistență socială este supus unei reforme severe. În același timp, la nivel național, în cadrul a numeroase proiecte finanțate din programele Fondului Social European, s-au publicat mai multe documente legate de situația economiei sociale, dezvoltarea unui cadru legislativ, asocierea pentru promovarea economiei sociale. Prin prezentul raport facem propuneri și recomandări pentru Legea Economiei Sociale, proiect aflat în lucru la Ministerul Muncii la acest moment și care în luna octombrie urmează a fi depus spre adoptare.

Această cercetare este bazată exclusiv pe studierea unor documente existente și a unor analize făcute la nivel european și național. În plus, cercetarea are la bază și unele reacții directe înregistrate de parteneri naționali sau documentări la fața locului din schimburi

de experiență în mai multe țări ale Europei, în cadrul proiectului din care și această cercetare face parte. Cercetarea nu își dorește neapărat să aducă elemente și date noi privind Economia Socială, ci se concentrează în mod special pe o analiză la nivel practic a contextului și perspectivelor economiei sociale, în țările europene avansate, și o comparație cu ceea ce există sau se preconizează în România. Tocmai de aceea, cercetarea de față preia conceptualizări deja formulate în cercetări și lucrări anterioare și le folosește pentru a compara diverse sisteme și pentru a contura sugestii și recomandări, care să ducă la crearea unui sistem în România, care să recunoască, promoveze, folosească, dezvolte și diversifice formele și actorii economiei sociale.

Soluțiile și propunerile înaintate ca urmare a acestei cercetări reflectă perspectiva Fundației „Alături de Voi” România, a partenerilor săi - ONG-uri care sunt actori activi ai economiei sociale.

Terminologie și concepte folosite la nivel european și național privind economia socială

3

În ciuda faptului că termenul în sine pare a fi unul bine ancorat în realitate, ES este un concept de dată recentă care s-a conturat la nivel european și nord-american, mai ales în ultimele două decenii. Nu există criterii unanim recunoscute și acceptate în definirea acestui concept nici la nivel european, în acest moment fiind în lucru conceptualizarea europeană unitară, fapt ce reflectă, pe de o parte, existența domeniului relativ recentă și, pe de altă parte, apariția formelor de organizare relativ concomitent în mai multe țări, ca urmare a unor procese similare, dar nu neapărat congruente. În dezvoltarea acestui concept sunt importante câteva elemente și ingrediente care decurg unele din altele, începând cu:

- antreprenoriatul social care este definit ca fiind tipul de inițiativă privată ce duce la apariția unor activități noi, cu amprentă socială și/sau cu misiune socială, dar a căror organizare și dezvoltare se face în stil antreprenorial cu privire la practicile inovative, leadership-ul, dinamismul și eficiența.
- întreprinderile sociale care pot fi considerate rezultatul aplicării în practică al antreprenoriatului social. Acestea au început să activeze încă din anii

'80, în special în domenii ca integrarea în muncă a persoanelor excluse social și în servicii sociale legate de schimbarea rapidă a unui context demografic sau a nevoilor unor comunități.

- economia socială care trebuie văzută ca o sumă a întreprinderilor sociale și care, din ce în ce mai mult în ultima perioadă, este considerată ca reprezentând un al treilea sector economic cu o dinamică proprie, relativ diferită de cea a sectoarelor public și privat, dar combinând elemente din cele două pentru a duce, în final, la satisfacerea nevoilor sociale folosind instrumente economice de piață.

Deși definițiile variază între diverse țări sau structuri, și scopurile ES sunt, de asemenea, văzute diferit, există câteva elemente care transcend granițele și asupra cărora se pare că există un acord general:

- economia socială este rezultatul unor inițiative private, care au ca scop satisfacerea nevoilor sociale prin metode economice, în care nu primează maximizarea profitului investitorilor;
- formele de economie socială activează în piața reală, dar în același timp caută sprijinul politicilor publice, pentru că îndeplinesc un mandat social pe care statul fie nu poate să îl îndeplinească, fie, dacă poate, nu o face cu aceeași eficiență și impact ca economia socială.

Una din cele mai reușite încercări de conceptualizare a ES aparține Rețelei Europene de Cercetare - EMES, care propune un set de 4 criterii economice și 5 criterii sociale pentru a defini întreprinderile sociale.

Criteriile economice:

1. O activitate continuă de producere de bunuri sau furnizare de servicii. Întreprinderile sociale, spre deosebire, poate, de organizațiile non-profit tradiționale, sunt implicate în a produce ceva fie că e vorba de produse, fie de servicii, și aceasta este rațiunea lor de a exista, precum și vehiculul lor pentru sustenabilitate.

2. Un mare grad de autonomie. Întreprinderile sociale sunt create și guvernate ca inițiative private. Ele nu sunt sub controlul autorităților publice,

deși pot fi beneficiarele unor facilități acordate de acestea.

3. Un nivel semnificativ de risc economic. Cei care înființează aceste întreprinderi își asumă riscurile, și existența lor depinde de capacitatea membrilor / inițiatorilor de a asigura resursele necesare funcționării lor.

4. Un nivel de muncă plătită. Ele necesită un anumit nivel de muncă plătită, la care se poate adăuga, ca și la restul organizațiilor non-profit tradiționale, munca voluntară sau neremunerată.

Criteriile sociale:

1. Un scop explicit în beneficiul social al comunității. Întreprinderile sociale trebuie să servească un grup sau o comunitate, din perspectiva socială, și să promoveze abordarea socială.

2. O inițiativă lansată de un grup de indivizi. Întreprinderile sociale sunt rezultatul unor procese colective, care implică oameni aparținând unei comunități sau unui grup cu nevoi și scopuri bine definite.

3. Puterea de decizie în ÎS nu e legată sau bazată pe nivelul capitalului investit. Aceasta înseamnă că voturile sau modalitatea de decizie asupra activității nu sunt legate de câte acțiuni sau părți are fiecare din membri, în capitalul acelei întreprinderi.

4. Un mod participativ de conducere, care implică atât furnizorii de servicii și produse, cât și beneficiarii acestora.

5. Distribuția limitată sau nedistribuirea profitului. Profitul generat este, în general, reinvestit în dezvoltare sau în alte acțiuni sociale și rareori distribuit, și atunci într-o mică măsură, pentru a se evita abordarea clasică de maximizare a profitului, caracteristică sectorului economic de piață.

Criteriile de mai sus nu trebuie privite ca o condiționalitate, ci, mai degrabă, ca pe o listă ideală de criterii care, odată îndeplinite, ar ilustra exemplul de întreprindere socială. În realitate, aceste criterii sunt îndeplinite parțial și diferit de

actorii economiei sociale.

La nivel european s-a impus, de asemenea, o definiție bazată pe conceptul tradițional francez. Conform acestei definiții, adoptate în 2002, „Organizațiile economiei sociale sunt actori economici și sociali activi în toate sectoarele. Ei sunt caracterizați în principal de scopurile și de formele lor distincte de antreprenariat. Economia socială include organizații precum cooperativele mutuale, societățile, asociațiile și fundațiile. Acestea sunt în special active în domeniile precum protecția socială, serviciile sociale, sănătate, servicii bancare, asigurări, producție agricolă, muncă asociativă, meșteșuguri, construcția de case, aprovizionare, servicii de proximitate, educație și training, în domeniul culturii, sportului și petrecerii timpului liber.”

Definiția, deși pare cuprinzătoare, este în fapt limitativă, și realitățile din diverse țări europene arată că domeniile de activitate în care acționează economia socială sunt mai multe. Mai ales pentru că în România întreprinderea socială nu este reglementată legal este important, în acest capitol de definiții, să precizăm și faptul că o altă formă de încadrare a economiei sociale, care să corespundă realității, ar putea fi formulată și astfel: Întreprinderile sociale pot fi cele care:

a. angajează persoane vulnerabile în scopul reinsertiei sociale. Aici, domeniul lor de activitate poate fi, practic, oricare și perspectiva din care sunt privite este cea a reinsertiei pe piața muncii;

b. reinvestesc profitul în totalitate în activități cu caracter social. De asemenea, domeniul lor de activitate poate fi oricare, dar ele sunt legate intrinsec de generarea de resurse pentru susținerea unui scop social;

c. întreprinderi care prestează activități sociale identificate ca nevoi într-o anumită comunitate și care altfel nu ar putea fi satisfăcute. Aici, domeniul de activitate este și trebuie limitat de nevoile corect identificate și prioritizate ale comunității și, din această perspectivă, activitatea acestor întreprinderi sociale trebuie să fie coordonată și susținută de autoritățile din acele comunități;

d. orice combinație între cele 3 de mai sus. Această ultimă categorie propusă lărgeste, la rândul ei, cadrul în care se poate afirma economia socială și ajută procesul de identificare a sinergiilor și maximizare a impactului.

Toate cele 4 categorii de întreprinderi sociale de mai

sus pot fi identificate în majoritatea țărilor europene, inclusiv sub diverse forme, în România.

În 2007, Comisia Europeană făcea o comunicare intitulată „Servicii de interes general, inclusiv servicii sociale de interes general: un nou angajament european”. Așteptată să aducă clarificări privind definierea acestor servicii de interes general, comunicarea precizează că: „Serviciile sociale pot avea sau nu caracter economic, în funcție de activitatea avută în vedere. Deși nu sunt definite, comunicarea din 2006 a identificat două tipuri generale de servicii sociale: în primul rând, sistemele obligatorii și complementare de securitate socială organizate în diferite moduri (organizații cu caracter mutual sau ocupațional) care acoperă principalele riscuri de viață, cum ar fi riscurile legate de îmbolnăvire, îmbătrânire, accidente ocupaționale, șomaj, pensie și handicap; în al doilea rând, alte servicii furnizate direct beneficiarului, cum ar fi serviciile de asistență socială, de ocupare a forței de muncă și de formare profesională, locuințe sociale sau îngrijire pe termen lung. Aceste servicii sunt organizate în mod obișnuit la nivel local și depind foarte mult de finanțarea publică”. Comunicarea nu face referiri la rolul economiei sociale sau al întreprinderilor sociale în acoperirea nevoii de servicii de interes general și nici nu clarifică posibilitatea ca acestea să beneficieze de un tratament special privind taxarea sau accesul la contracte acordate de entități publice. Se invocă din nou lipsa unor prevederi explicite în tratatele de bază ale UE.

La nivel național, nu există o definiție oficială a Economiei Sociale. Proiectul de lege cadru pentru ES, aflat în dezbatere publică la data elaborării acestei cercetări, propune următoarea definiție:

“Economia socială reprezintă ansamblul activităților desfășurate de acele întreprinderi, persoane juridice de drept privat, care desfășoară activități cu caracter social și economic și care respectă în mod cumulativ, conform actelor de înființare și funcționare, următoarele principii:

- a) prioritate acordată interesului general, intereselor unei colectivități și/sau unor interese personale nepatrimoniale, față de maximalizarea profitului;
- b) asociere liberă și deschisă, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- c) drept egal de vot al membrilor, independent de aportul de capital sau de valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- d) autonomie decizională, prin capacitatea deplină de alegere și revocare a organelor de conducere, de

punere în executare și de control al propriilor activități;

e) organizare de sine-stătătoare, prin statutul de persoană juridică;

f) independența față de domeniul public, prin calitatea de persoane juridice de drept privat;

g) în cazul distribuirii profitului către membri, realizarea acesteia proporțional cu activitatea lor în cadrul organizației, și nu cu aportul de capital sau valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului societăților cooperatice de gradul 1 și a cooperativelor de credit.

(2) Economia socială se bazează pe valorile democrației și participării active a diverselor categorii de persoane la activități cu caracter social, precum și pe principiul solidarității și responsabilității.

Situația la nivel național

4

Din punct de vedere conceptual, la nivel național discuția despre economia socială este de dată oarecum recentă, stimulată, în primul rând, de măsurile de promovare incluse în proiectele finanțate de către Fondul Social European, în special în Programul Operațional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013. Discuția privind generarea de venit de către organizațiile cu scopuri sociale, pentru a susține scopurile sociale, este mai veche și a început imediat după anul 2000. Atunci, perspectiva integrării europene a făcut ca donatorii internaționali tradiționali, publici sau privați, și beneficiarii lor, în special cei care au dezvoltat servicii sociale, să își pună problema sustenabilității pe termen lung.

Dacă în mod tradițional, în Europa avansată, discuția a pornit mai ales de la nivelul cooperativelor și societăților mutuale, în România, deși acestea erau și sunt prezente în forme asemănătoare cu ceea ce exista în UE, nu ele au fost cele care au generat discuțiile privind economia socială. Inițiatorul acestor discuții a fost sectorul neguvernamental, non-profit, mai ales

din perspectiva sa de furnizor de servicii sociale confruntat cu incapacitatea sectorului public, pe de o parte, de a acoperi nevoia de servicii sociale și, pe de altă parte, de a finanța sau facilita inițiativele private, non-profit în acest domeniu. Un factor important în stimularea acestui dialog a fost nevoia de a găsi căi proprii pentru incluziunea socială a beneficiarilor acestor ONG-uri, pe fondul unui sistem de protecție socială incomplet și a inapetenței mediului de afaceri de a utiliza și resursa umană din rândul grupurilor vulnerabile. Promovarea ES este menționată ca element strategic principal în cadrul Raportului Național Strategic privind Protecția Socială și Incluziunea Socială – 2008 - 2010 al Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale. Este principala măsură care ar duce la îndeplinirea Obiectivului prioritar 1 – Creșterea gradului de ocupare a persoanelor defavorizate.

Deși ES este pentru prima oară conceptualizată într-un document național, ea nu se regăsește, cum ar fi firesc, ca un element transversal în toate obiectivele majore legate de situația socială. Cantonarea ei doar în zona de creștere a gradului de ocupare a persoanelor defavorizate, pune o amprentă și pe profilul măsurilor de sprijin și susținere a ES pentru viitor. Nu este, însă, făcută o legătură directă între economia socială și nevoia de continuare a dezvoltării programelor de servicii sociale integrate și de calitate, ca principal mijloc de combatere a excluziunii sociale. Nici obiectivul prioritar 3 – Continuarea eforturilor pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor de etnie romă – nu are referiri la măsuri de folosire a economiei sociale pentru îndeplinirea sa. Un alt obiectiv major al raportului este cel legat de îngrijirile de sănătate. Nici aici nu se fac mențiuni despre posibila folosire a mecanismelor de economie socială pentru a se asigura îndeplinirea țintelor majore din cadrul acestui obiectiv. Un domeniu cu potențial, în care ES ar putea juca un rol determinant, este cel al serviciilor comunitare și al îngrijirilor pe termen lung, rezidențiale sau la domiciliu.

O altă strategie importantă, respectiv cea de „Reformă în domeniul asistenței sociale 2011 – 2013”, recent adoptată de Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, vizează o raționalizare a

sistemului de asistență socială pornind de la premisa că acesta este „ultima plasă de siguranță a sistemului de protecție socială și are drept obiectiv protejarea persoanelor care, din motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să își asigure nevoile sociale, să își dezvolte propriile capacități și competențe pentru a se integra social”. Între problemele sistemului care trebuie adresate sunt menționate:

- Costul fiscal ridicat: cheltuielile cu prestațiile sociale ale MMFPS și ale autorităților administrației publice locale au crescut de la 1,4% din PIB în 2005, la 2,86% în 2010, inclusiv pensiile sociale și alte beneficii, fără ca această creștere să conducă la o îmbunătățire vizibilă a indicatorilor care măsoară calitatea vieții;
- Deteriorarea distribuției echitabile și a ponderii sumelor care ajung la familiile cu venituri mici, de la circa 48% în 2005, la 43% în 2009;
- Gradul ridicat de fragmentare și complexitate, care mărește artificial costurile de acces pentru beneficiari, cheltuielile mari de administrare ale sistemului, nivelul erorilor și al fraudelor; astfel, nivelul iregularităților în programele de ajutor social și alocații pentru persoanele cu handicap, în anul 2010, a fost de 12% și respectiv, 14%;
- Un nivel de dependență ridicat care reduce oferta agregată de muncă; din cei aproximativ 11 milioane de adulți apti de muncă din familiile beneficiare de prestații sociale, 20%, respectiv 2,2 milioane de persoane, nu muncesc, nu sunt cuprinse în sistemul educațional sau de pregătire profesională.

Rezultatele așteptate prin implementarea acestei strategii sunt aproape exclusiv concentrate pe reducerea costurilor, reducerea numărului de beneficiari și întărirea controlului, și prea puțin pe creșterea accesului, calității și eficienței. Nici unul din cele 6 mari obiective nu face referire, direct sau indirect, la instrumente legate de economie socială, deși în unele dintre acestea (îmbunătățirea calității, creșterea gradului de activare și participare a beneficiarilor, eficientizarea utilizării fondurilor în sistemul de asistență socială) promovarea economiei sociale ar putea fi una din soluțiile inovative și eficiente.

Noțiunea de economie socială nu este menționată nici măcar o dată în strategie și, mai mult, nu este menționată nici în proiectul „Legii Asistenței Sociale”, lege cadru aflată în dezbatere publică la data elaborării acestei cercetări. Se pare chiar că nu există nici o coordonare între procesele paralele de dez-

voltare a legislației în domeniul asistenței sociale și a celei în domeniul economiei sociale, ambele procese aflate în fază finală, respectiv de dezbatere publică a proiectelor de lege, la momentul redactării acestei cercetări. Legea cadru a asistenței sociale face, însă, un progres semnificativ în definirea modului de planificare și bugetare a sistemului de asistență socială, la nivel central și local. Este dificil de prevăzut dacă un sistem preconizat cu praguri clare de finanțare și cu o perspectivă multianuală va duce la o clarificare a resurselor aflate în sistem, dar se poate spune că el ar putea constitui baza pentru un progres semnificativ în subcontractarea serviciilor. Tocmai într-un astfel de moment, o legislație de promovare a întreprinderilor sociale pe componenta de servicii sociale, ar putea duce la o dezvoltare accentuată a acestora.

România înregistrează un deficit serios față de UE 25 în domeniul capacității de a furniza servicii sociale, de educație și sănătate. De asemenea, România are un deficit serios în domeniul protecției mediului, mai ales în ceea ce privește colectarea, reciclarea și depozitarea deșeurilor și administrarea ariilor protejate. Tot acest deficit ar trebui să fie privit ca o zonă firească și necesară în care să fie susținută dezvoltarea ES. Deocamdată ES și economia non-socială, dacă se poate numi așa economia clasică, nu sunt decât în mică măsură stimulate să acopere deficitul menționat mai sus. În domeniul social, statul, la nivel central și local, are o rețineră serioasă în a subcontracta partenerii neguvernamentali pentru furnizarea de servicii sociale și de mediu. De asemenea, nu există nici o strategie clară de a privi activitățile din domeniul protecției mediului ca potențiale generatoare de resurse și de creștere economică.

ES este adeseori activă și abordează, uneroi într-o competiție inegală, domenii economice în care capacitatea și competiția sunt deja prezente (producție și servicii generale), unde anumite constrângeri legate de caracterul social pot influența competitivitatea ES în comparație cu economia clasică.

ES poate fi definită și gândită și ca inițierea unei activități -care răspunde unei nevoi sociale identificate la nivel local sau național- care respectă unele principii sociale:

- acces,
- non-discriminare,
- nevoie identificată,
- non-profit,

dar unele principii economice:

- cost eficiență,
- sustenabilitate,

- flexibilitate,
- calitate.

Privită din această perspectivă, ES poate fi pusă în practică de orice tip de entitate juridică, care poate opera activități economice. Rolul unei strategii active ar fi de a identifica, însă, care dintre entitățile juridice care pot opera activități economice sunt cele mai potrivite pentru a fi susținute să facă ES: cei care știu să opereze în mediul economic concurențial sau cei care știu să opereze intervenții sociale? Un răspuns la această întrebare nu este simplu. Pentru a simplifica, se poate spune că ambele entități, atâta vreme cât aderă la setul de principii enunțate mai sus.

Statul s-a dovedit un slab administrator al unităților economice clasice din subordinea sa. Tocmai de aceea, un mare accent al reformelor structurale a fost pus pe privatizarea structurilor economice. Dar, până acum, nu s-a pus în mod serios întrebarea: cât de bun administrator este statul pentru serviciile sociale, de sănătate și de educație? Probabil, judecând după nivelul de satisfacție al cetățenilor, răspunsul este același: statul este un slab administrator și al acestora. În acest domeniu, statul, sau mai degrabă administratorii săi, își arogă rolul constituțional de organizator și ofertant de servicii, fără a menționa unde intervine așa numita „satisfacție a clientului” și cum se măsoară impactul și eficiența. Promovarea ES trebuie văzută ca mijloc transversal și principal de a adresa în paralel două probleme: cea a incluziunii sociale și cea a furnizării de servicii sociale (inclusiv de sănătate și educație), la care se poate adăuga și un domeniu puțin menționat de acțiune al economiei sociale, respectiv cel al protecției mediului.

Politici, practici și tendințe privind economia socială la nivelul UE în ansamblu

5

ES, ca și concept operațional, acționând atât în domeniul social, cât și în cel economic, a fost dezvoltat în Europa, în ultimii 20 de ani. Este, în primul rând, efectul unei acțiuni de jos în sus, unde forme de economie socială s-au impus la diverse niveluri comunitare, răspunzând unor nevoi, apoi au fost recunoscute la acel nivel național și apoi mișcarea de recunoaștere s-a extins la nivelul Uniunii Europene. Un element important pentru recunoaștere l-a constituit rolul economic al ES. În 2005, în EU25, se estima că ES genera 4% din PIB, prin implicarea a peste 11 milioane de persoane, reprezentând 6,7% din totalul forței de muncă angajate la acel moment. Contribuția socială, nu mai puțin importantă, este mai dificil de estimat, cu excepția domeniului incluziunii pe piața muncii a persoanelor defavorizate și cu dizabilități, unde impactul este considerat semnificativ.

În 1989, Comisia Europeană face un pas major prin adoptarea comunicării (echivalentul unei strategii) "Întreprinderile din sectorul Economiei Sociale și realizarea pieței interne fără frontiere". Acest document a avut ca efect atragerea unor finanțări directe pentru discutarea la nivel european a situației, cercetări, conferințe și ulterior generarea de recomandări ale Consiliului Europei în domeniu. De asemenea, a dus la crearea Unității de ES în cadrul DG XIII.

În anul 2000, ca urmare a reformei Comisiei Europene, DGXIII devine parte a DG Întreprinderi și Economie Socială în cadrul unității E3 care se ocupă de meșteșuguri, întreprinderi mici, cooperative și societăți mutuale. Unitatea se concentrează mai mult pe aspectul antreprenorial al cooperativelor, societăților mutuale, asociațiilor și fundațiilor. Rolul Comisiei, în absența unor prevederi cuprinse în tratatele Uniunii, este limitat la încurajarea creării unui mediu favorabil pentru IMM-uri și întreprinderi sociale, în cadrul celorlalte politici comunitare agreate. În acest cadru, Unitatea promovează

cunoașterea și vizibilitatea sectorului și dezvoltarea de legături ale actorilor economiei sociale cu autoritățile responsabile cu reglementarea și dezvoltarea economiei sociale din țările membre. Prin prisma rolului important jucat în ocupare și incluziune socială, domeniul întreprinderilor sociale cade și sub incidența DG Ocupare și Afaceri Sociale.

În 1997, la Conferința la nivel înalt privind Ocuparea Forței de Muncă a UE de la Luxembourg, s-au votat noile ghiduri privind angajarea forței de muncă, care recunosc importanța economiei sociale pentru dezvoltarea locală. În 2001, în ghidul 11 se precizează clar nevoia de a promova dezvoltarea economiei sociale. Între 1997 și 2000, acțiunea pilot „Al treilea sistem și angajarea forței de muncă” a finanțat mai multe proiecte care urmăreau creșterea rolului celui de-al treilea sector în crearea de slujbe. Au fost finanțate și mai multe studii transnaționale și schimburi de experiență inter-țări, dar ulterior, unitatea respectivă a fost desființată și finanțarea stopată.

După aceea, singurul program care a inclus măsuri specifice de finanțare a economiei sociale a fost programul EQUAL, finanțat de Fondul Social European pentru a promova noi modalități de combatere a discriminării și inegalităților de pe piața muncii, prin cooperare transnațională.

Reforma Fondurilor Structurale a dus, la rândul ei, la stoparea inițiativelor comunitare, ca cea mai sus menționată. Principiile EQUAL au fost însă păstrate în programele structurale pentru perioada 2007 – 2013, rămânând la latitudinea statelor membre beneficiare ale Fondurilor Structurale să identifice cele mai potrivite mecanisme de implementare. Ca urmare, unele țări au ales să aloce resurse pentru economia socială în ansamblu, în timp ce altele au făcut-o ținând anumite grupuri (persoane cu dizabilități, șomeri cronici) și activități legate de aceste grupuri.

Inițiativa la nivelul guvernului UE a fost urmată și de înființarea în 1990 a Intergrupului de Economie Socială la nivelul Parlamentului European. În 2007, acesta a lansat Memorandumul privind Economia Socială, care subliniază rolul și importanța acesteia în Europa și face următoarele recomandări viitoarelor președinții ale UE:

- să aprobe Statutul European al Asociațiilor, Societăților Mutuale și Fundațiilor;
- să introducă tema serviciilor sociale de interes general în dezbaterile la nivel European și să ducă la recunoașterea specificului de interes general al acestor servicii în viitoarele tratate europene;

- să recunoască contribuția economiei sociale la Modelul Social European;

- să recunoască organizațiile care reprezintă economia socială ca parteneri în dialogul social.

Procesul la nivelul UE este însă foarte greoi și birocratic și, în mod sigur, nu a corespuns nevoilor de reglementare la nivel european a domeniului. Proiectul „Statutului Societăților Mutuale în Europa”, deși adoptat în 2003, a fost retras câțiva ani mai târziu din cauza lipsei unui progres în domeniul legislativ. Asta nu a împiedicat ca diverse țări să adopte ritmuri mai susținute de reformă în sensul definirii și susținerii economiei sociale.

Proiectul Europei Unite, începând cu Tratatul de la Roma și continuând cu proiectul Constituției Europene, face trimitere la economia socială de piață și la forme de antreprenariat de tipul cooperativelor și, de asemenea, la potențiala contribuție a economiei sociale la crearea statului bunăstării. Operaționalizarea, însă, la nivelul UE a acestor concepte, în măsuri și directive clare, este dificilă, în special din cauza lipsei de progres în definirea legislației, conceptualizării domeniului și lipsei unor referințe explicite în cadrul textelor fundamentale ale UE (tratatele de la Roma și Maastricht), lipsei unei definiții bazată pe forma legală de constituire a ES și multitudinii termenilor utilizați de la „al treilea sector” până la „societatea civilă” care îngreunează un consens.

Chiar în aceste condiții, la nivelul UE, există politici clare de care este legată ES, respectiv: politicile de ocupare activă, servicii sociale și coeziune socială. Lipsa de consens și legislație face ca ES să nu aibă o linie bugetară separată în cadrul politicii bugetare, dar este inclusă în bugetele de promovare a întreprinderilor mici și mijlocii, a celor de promovare a angajării, precum și în cele legate de Fondul Social European. Prin intermediul celui din urmă, au intrat și în România măsuri de promovare a ES, în special prin Programul de Dezvoltare a Resurselor Umane, finanțat de FSE în cadrul Fondurilor Structurale acordate României în perioada 2007 – 2013.

Problema structurală și persistența la nivelul UE a șomajului de lungă durată a făcut ca o mare parte a inițiativelor de susținere a economiei sociale să se concentreze pe combaterea șomajului și ocuparea activă și sustenabilă a persoanelor care sunt în situația de excludere de lungă durată sau permanentă. Astfel, economia socială a fost echivalată cu întreprinderile sociale de integrare în muncă, situație care, în unele țări cu sisteme dezvoltate de protecție socială, a fost

chiar legiferată, ducând la limitarea posibilităților pentru întreprinderile sociale. Tendința, deși nu e uniformă, este relativ pregnantă în EU15. În același timp, țările integrate în 2004 și cele în 2007 vin din cu totul altă situație, în care sistemele de servicii sociale nu au tradiția și stabilitatea economică necesare pentru a fi cu adevărat dezvoltate. Aceste din urmă țări sunt mult mai înclinate să deschidă conceptul de economie socială către mai multe direcții de acțiune. Peste obiectivele sociale, în unele țări, economia socială a fost încurajată să includă și activități de protecție și gestionare a mediului.

Pentru a putea structura tendințele, trebuie să existe date statistice coerente, și aceasta e una din problemele majore la nivel european. Întreprinderile economiei sociale nu au parte de un sistem separat de înregistrare și sunt greu de identificat în multitudinea de agenți economici. Cu toate acestea, consensul la nivel european este că economia socială se constituie tot mai mult într-un pol al utilității sociale și poate fi considerat un sector separat, care își aduce deja o contribuție semnificativă la rezolvarea problemelor sociale și își găsește o pondere din ce în ce mai ridicată între sectoarele economice. Recenta criză economică a accelerat în multe țări, inclusiv în cele dezvoltate, nevoia de reformă a sectorului social, din ce în ce mai greu de susținut. Promovarea Economiei Sociale poate fi o soluție, atât la problemele noi și complexe din domeniul social, cât și la problema sustenabilității, calității și flexibilității serviciilor sociale. Promovarea ES trebuie văzută, în mod sigur, ca o oportunitate de a adresa mai multe nevoi esențiale în același timp: generarea de noi locuri de muncă, creșterea includerii sociale și creșterea accesibilității, calității și eficienței serviciilor sociale. O abordare integrată ar putea duce la constituirea acestui al treilea sector ca unul determinant în creșterea economică a următorilor ani.

Analiza cadrului legislativ privind economia socială și a impactului acestuia la nivel național, comparat cu cadrul legislativ și impactul acestuia în țări ale UE

6

Existența unei legi speciale

6.1

Din perspectiva acestei cercetări, existența unei legi speciale la nivel național poate fi o bună indicație despre conștientizarea, la nivel politic, a problematicii legate de Economia Socială. În general, o lege specială înseamnă că problema în cauză este considerată prioritară și nu poate fi adresată în mod corespunzător prin intermediul legislației generale. Asta nu înseamnă automat că țările care nu au o lege specială nu acordă atenție și prioritate economiei sociale. Tot în sensul acestei cercetări, o lege specială privind economia socială este un tip de act normativ care definește tipuri de activități, actori, mecanisme de management, înregistrare, monitorizare și evaluare și modalități de susținere pentru economia socială, și care face o delimitare între aceasta și alte forme asociative, care pot duce la generarea de venit și profit.

Necesitatea elaborării și aplicării de legi speciale s-a manifestat încă de la începutul mișcării de promovare a economiei sociale. Legi speciale au apărut relativ timpuriu, mai ales în țări unde tradiția cooperatistă era una puternică și unde statul a admis că are nevoie de parteneri guvernamentali în generarea de soluții la problemele sociale.

Franța este prima țară care, în 1980, a adoptat o lege în domeniu, definită ca „economie socială bazată pe solidaritate”. Această primă formă nu a fost specifică în definirea tipologiei întreprinderii sociale, ci a fost concentrată mai mult pe clarificarea rolului structurilor economice asociative existente în domeniul social. Astfel, legea definește economia socială ca fiind compusă dintr-o varietate de organizații definite fie prin statutul lor legal

(asociație, fundație, cooperativă, societate mutuală), fie prin obiectul lor de activitate (integrare în muncă, comerț etic etc.) și care recunosc anumite principii comune: natura voluntară, mod democratic de operare și scop de interes general. Aceste forme de organizare sunt active în domenii diverse precum agricultura, alimentația, pescuitul, construcțiile, transportul, asigurările de sănătate, educația, cultura, sportul, turismul social etc. În domeniul integrării în muncă, erau raportate în 2004, ca fiind active, peste 2300 de structuri care angajau peste 220.000 de salariați. Per ansamblu, structurile asimilate economiei sociale la nivelul anilor 2002 – 2003, angajau peste 2 milioane de persoane în peste 135.000 de structuri. În 2002, Franța a introdus și o nouă formă de organizare a economiei sociale, denumită „Société coopérative d'intérêt collectif – societatea cooperativă de interes colectiv” sau SCIC. Acest tip de organizație privată, de interes colectiv, aduce laolaltă angajați, beneficiari, voluntari, autorități locale și regionale și orice alți parteneri care doresc să lucreze împreună pentru un proiect de dezvoltare locală. Deși considerată un pas înainte, ca rezultat al unui proces intern de dezbatere la nivelul mișcării cooperatiste, această nouă formă nu a avut efectul scontat, ducând, în 5 ani de la adoptarea ei, la înființarea a numai 94 de SCIC.

Italia a introdus, încă din 1991, prin lege, forma numită „cooperativa socială”, care nu presupune o reîncorporare a formelor existente, ci definește condițiile de eligibilitate ca o structură să poată fi considerată întreprindere socială. Structurile eligibile pot fi companii și organizații și astfel se poate să fie obținută marca legală de întreprindere socială, prin îndeplinirea unor condiții de nedistribuire a beneficiilor și de participare a partenerilor relevanți. Acest cadru a permis fundațiilor și asociațiilor să se înregistreze ca întreprinderi sociale în mod direct. Legea definește în mod clar domeniile de activitate considerate de utilitate socială, respectiv: bunăstarea socială, sănătatea, educația, instrucția și pregătirea profesională, protejarea mediului și a ecosistemelor, dezvoltarea și moștenirea culturală, turismul social, educația academică și postacademică, cercetarea și serviciile culturale, trainingul extra-curricular și sprijinul pentru întreprinderile sociale. În domeniul integrării în muncă, legea se poate aplica oricărui domeniu de activitate, cu condiția ca cel puțin 30% din angajați să fie persoane dezavantajate sau cu dizabilități.

Conform acestei legi, cooperativele sociale pot fi de 2 tipuri:

- Cooperative sociale de tip A – cooperative care oferă servicii directe persoanelor dezavantajate (asistență socială, asistență medicală și servicii de educație);

- Cooperative sociale de tip B – cooperative (de producție sau de servicii) în cadrul cărora 30% din totalul angajaților sunt persoane care provin din grupuri dezavantajate.

Legea a avut un efect semnificativ în creșterea sectorului, ducând la o creștere anuală de 10 – 20% a numărului de noi cooperative sociale înființate. Se estimează că în 2006 erau în Italia peste 11.000 de cooperative sociale. Datorită expansiunii domeniului și atenției de care beneficiază, în 2006, s-a adoptat și o nouă lege privind întreprinderile sociale, care nu face altceva decât să modernizeze legea din 1991 și să aducă clarificările necesare după 15 ani de implementare a legii precedente. Cooperativele sociale sunt astfel asimilate unor întreprinderi sociale.

Belgia a introdus și ea la nivel federal în 1996 și apoi a revizuit în 2007, prin lege, conceptul de companie cu scop social, care este, ca și în cazul italian, o marcă și nu o formă nouă de încorporare. Cerințele birocratice au făcut însă ca relativ puține organizații (circa 400) să solicite acordarea acestui statut. Un număr semnificativ de organizații din rândul asociațiilor non-profit operează în scop social echivalat de EMES cu cel al întreprinderilor sociale. Pentru ele există posibilitatea de a se angaja în activități comerciale, dacă acestea se subsumează misiunii sociale a organizației. Regiunea autonomă valonă a impus însă ca întreprinderile de integrare în muncă să se înregistreze ca și companii cu scop social în cadrul legislației pe care Consiliul Valon a adoptat-o încă din 1990.

Legislația finlandeză a introdus și ea conceptul de întreprindere socială în 2003, dar l-a limitat exclusiv la activități de integrare pe piața muncii a persoanelor dezavantajate sau cu dizabilități. Legea creează o formă nouă de încorporare și un registru separat pentru aceasta. Se pun condiții clare privind prezența între angajați a cel puțin 30% persoane vulnerabile sau cu dizabilități și se impun reguli privind plata acestora la nivelul salariilor medii în branșele în care lucrează. Din cauză că nu există beneficii publice acordate acestor întreprinderi, ele nu sunt limitate în redistribuirea profitului. Se acordă sprijin public doar pentru înființarea acestora și pentru promovarea conceptului, dar procesul este unul dificil, motiv pentru care, numărul societăților înregistrate până în 2008 a fost de doar 69.

Marea Britanie a adoptat, în 2005, regulamentul privind încorporarea și funcționarea societăților în folos comunitar (SFC) ca un nou tip de societate cu răspundere limitată, specifică întreprinderilor sociale. Ele sunt gândite să funcționeze în interesul comunității și nu permit redistribuirea profitului, decât în condiții speciale. Mai mult, la desființare, activele și profiturile

trebuie transferate unei organizații cu scopuri similare. Se face o separație clară cu sectorul caritabil, prin aceea că o organizație caritabilă nu poate fi și SFC, dar poate să fie acționară a unei SFC. Până atunci a funcționat o definiție larg acceptată, potrivit căreia, întreprinderile sociale sunt „afaceri cu scopuri primordial sociale al căror profit este în principal investit în acea afacere sau în comunitate”. În Marea Britanie, sectorul care poate fi asimilat cu economia socială este foarte puternic și a beneficiat de atenția autorităților, de peste 3 decenii. Încă din 2001, a fost creată Unitatea pentru Întreprinderi Sociale în cadrul Departamentului pentru Comerț și Industrie, care, mai târziu, în 2006, a fost integrată în Biroul pentru al Treilea Sector, plasat în directă subordine a primului ministru. Date din 2005 arată că în Marea Britanie existau peste 15.000 de întreprinderi sociale care angajau peste trei sferturi de milion de persoane. Marea Britanie este, de asemenea, cunoscută pentru dimensiunea și forța sectorului său caritabil. Unul din scopurile regulamentului din 2005 fiind și acela de a clarifica modalitatea prin care organizațiile caritabile pot să se implice în economia socială, tendința evidentă a sectorului în căutare de resurse sustenabile pentru a-și desfășura activitatea. În 2005, se raporta că 47% din venitul organizațiilor caritabile provine din activități lucrative.

Alte țări unde există legislație specială privind încadrarea economiei sociale sunt Irlanda, Spania și Portugalia, ultimele două operând cu conceptul de cooperative sociale care pot furniza atât servicii sociale, cât și servicii de integrare în muncă.

Un exemplu dintre țările foste comuniste, care a introdus o legislație specială în 2006, este Polonia. Instituțiile astfel reglementate sunt limitate exclusiv la integrarea pe piața muncii a unor grupuri defavorizate, cărora le este permis să înființeze cooperative sociale. Cooperativele sunt eligibile pentru a furniza servicii publice și de a produce bunuri și oferi servicii pe baza reinvestirii profitului în scop social.

În România, se preconizează adoptarea unei strategii și a unei legi speciale, inițiată de MMF-

PS, care, la momentul efectuării acestei cercetări, erau în faza de dezbateri în grupuri de lucru. Inițiativa în sine nu impune un nou mod de încorporare al întreprinderilor sociale, ci permite tuturor formelor asociative general recunoscute la nivel european să opereze sub această marcă, dacă îndeplinesc anumite criterii sociale și dacă se înregistrează la un registru special creat.

În plus, față de legislații din alte țări europene, se acceptă și funcționarea Fundațiilor sub această marcă. Legea este progresistă și la nivelul măsurilor operaționale preconizate, care vor fi analizate în capitolele următoare. Din perspectiva acestei cercetări, se fac următoarele recomandări, în cazul reglementării domeniului printr-o lege specială:

- Ca orice lege cadru, ar trebui să prevadă responsabilități, termene și domenii în care să se elaboreze legislația secundară, pentru ca această lege cadru să devină operațională.

- Trebuie făcută o delimitare și o împărțire clară între mai multe tipuri posibile de întreprinderi sociale:

1. care angajează persoane vulnerabile sau cu dizabilități în scopul reinsertiei sociale;

2. care reinvestesc profitul în activități cu caracter social;

3. care prestează activități sociale identificate ca nevoi într-o anumită comunitate și care altfel nu ar putea fi satisfăcute;

4. orice combinație între cele trei de mai sus.

- În urma împărțirii de mai sus, pot fi introduse în lege și noțiuni clare privind subcontractarea de către instituțiile publice a unor întreprinderi de economie socială, pentru prestarea unor activități și servicii de protecție socială sau cu caracter social.

- Introducerea în lege a unui capitol privind înregistrarea și certificarea întreprinderilor de economie socială. Pentru o mai mare claritate a domeniului și pentru a putea fi urmărit și sprijinit, trebuie

să existe o înregistrare separată a întreprinderilor de economie socială, care să aibă, ulterior, un loc distinct în toate legile privind mediul economic și fiscal.

Acoperirea domeniului prin legi generale

6.2

În acest capitol se va încerca o expunere și o analiză a cadrului legislativ general, care are aplicabilitate pentru forme și activități de economie socială și care poate, sau nu, să creeze un mediu favorabil pentru economia socială. Dat fiind faptul că situația din țările cu legi speciale a fost expusă mai sus, în acest capitol vor fi trecute în revistă câteva din țările fără legi speciale. La fel ca și în capitolul anterior, trebuie precizat că lipsa unei legi speciale nu trebuie privită ca o lipsă de interes pentru domeniu. Motivele sunt mult mai complexe și țin de multe ori de filozofia socială prin care a fost construită respectiva societate.

Un exemplu edificator este cel al Germaniei, unde, deși subiectul ca atare nu este foarte prezent pe agenda politică, economia socială are dimensiuni și importanță considerabile, în special din motive culturale și istorice. Încă din secolul al XIX-lea și mai ales după al doilea război mondial, Germania (vestul Germaniei) a optat pentru un anumit tip de parteneriat social, care a fost mai târziu descris ca „economia socială de piață”. Abordarea a redus posibilitatea conturării unui sector de economie socială, iar entitățile care au activități asimilabile cu economia socială s-au grupat în altfel de forme. Ele sunt prezente în domenii precum generarea de locuri de muncă pentru persoane defavorizate sau servicii sociale și de protecția mediului, și au înregistrat o dezvoltare considerabilă, chiar în lipsa unor mecanisme de sprijin la nivel regional sau național. Se estimează că la începutul anilor 2000, economia socială în Germania angaja cel puțin 1,9 milioane de persoane și antrena între 2,5 și 3 milioane de voluntari. Unitățile asimilate economiei sociale erau active în toate sectoarele economice și erau operate atât de cooperativele tradiționale, cât și de organizații caritabile, asociații și fundații. Cu excepția asociațiilor, care au restricții pentru a desfășura activități economice, restul actorilor pot opera astfel de activități. Sectorul asimilat economiei sociale este fragmentat, și studiile locale și regionale, în care Germania a fost inclusă, recomandă tranziția către un cadru legal unitar, care să recunoască, promoveze și reglementeze domeniul.

Danemarca, exponent de seamă al economiei sociale de piață în cadrul țărilor nordice, este și ea una

din țările care nu are o legislație specifică întreprinderilor sociale. Aici, majoritatea organizațiilor asimilate operatorilor de economie socială, sunt așa numitele "self-owned organizations". Acestea sunt foarte strâns legate de domeniul public care le contractează pentru servicii variate, începând de la servicii sociale, integrare în muncă, reabilitare, îngrijire, servicii sociale de urgență, educație și mediu. Ele fie primesc contracte publice, fie sunt subvenționate public pentru a angaja personal. Se estima că în 2003 activau în Danemarca peste 9000 de astfel de organizații.

Deși este considerată țara cu cea mai avansată economie socială, Suedia, la rândul ei, nu are forme speciale de reglementare pentru întreprinderi sociale care activează cel mai frecvent în forma unor asociații economice. În Suedia, asociațiile pentru utilitate comunitară au o istorie îndelungată și au avut implicații economice și sociale semnificative la nivel local. Ele au apărut ca inițiative private și apoi au fost preluate, mai ales după al doilea război mondial, de către autoritățile locale, dând naștere în anul 1980, prin preluarea și unificarea a 370 de ateliere protejate, la o companie de stat numită Samhall. Asta a dus la o creștere nesustenabilă a dimensiunii sectorului public, care, după 1990, a trebuit să găsească metode de a-și reduce dimensiunea, păstrând, în același timp, accesul la serviciile sociale tradiționale. Această tendință a dus la reparația cooperativelor și grupurilor locale. Statul a păstrat rolul dominant în activitățile de integrare în muncă, dar în alte domenii, precum activitățile de îngrijiri ale copiilor, de tip creșe și centre de zi, inițiativele private s-au extins, atingând dimensiuni considerabile. Un alt domeniu a fost cel al îngrijirilor pentru persoanele cu probleme de sănătate mentală, unde statul a decis să desființeze centrele mari rezidențiale, și atunci, inițiativele comunitare au înlocuit nevoia de servicii, firește cu suport și subvenții publice.

O concluzie a trecerii în revistă a țărilor fără legislație specială este că ele au un model semnificativ de solidaritate socială, integrat în structura publică, care a funcționat perioade îndelungate și a dus la dezvoltarea așa numitelor „state ale bunăstării sociale”. Criza economică și modificările semnificative de ordin social și demografic forțează și aceste țări să caute soluții noi, sau să se întoarcă la soluții vechi (Suedia) pentru a reduce presiunea la care este supus sectorul public și pentru a revigora inițiativa privată, care să genereze soluții economice sustenabile.

România, chiar și înainte de instalarea regimului comunist, nu a avut o tradiție îndelungată în domeniul solidarității comunitare, care să ducă la inițiative sociale private. În perioada comunistă, mișcarea cooperatistă

și-a pierdut, în mare măsură, caracterul de solidaritate socială și, deși ea a cuprins domenii numeroase de activitate și a angajat procente semnificative din forța de muncă, rolul ei social a fost limitat la pregătirea profesională și integrarea în muncă. Neavând tradițiile statelor bunăstării sociale și cu o mișcare neguvernamentală reapărută doar după 1990, România nu poate spera pe termen scurt, la o mișcare de constituire a solidarității sociale, de la nivelul societății civile și al comunităților. O astfel de tendință trebuie susținută activ, prin măsuri clare și eficiente, printre care se numără, firește, și elaborarea de legislație specială și conturarea rolului economiei sociale în cadrul oricăror strategii de reformă a sistemului de protecție socială.

Tipuri de entități asimilate economiei sociale

6.3

Din motive istorice, cât și de oportunitate, organizațiile care fac economie socială nu sunt definite prin statutul lor legal și de aceea operează practic sub orice formă posibilă din punct de vedere legal în țara respectivă. Chiar și în situațiile particulare în care, la nivel național, a fost definită o formă specială de încorporare, ea nu a reunit toate organizațiile care practică economie socială. Uneori, în acest ultim caz, forma specială de încorporare a fost considerată o limitare sau o barieră impusă libertății de organizare. Conform definiției clasice, o activitate economică trebuie să producă bunuri și/sau servicii și să aibă o piață de desfacere. Bunurile și serviciile sociale sunt explicit rezultatul unei activități economice, dar piața pentru acestea nu poate și nu trebuie văzută ca o piață liberă, ca în conceptul liberal al economiei de piață. Astfel, în concepția largă europeană, agenții economiei sociale pot fi:

forme tradiționale non-profit:

- fundații
- asociații
- parohii (forme de organizare a cultelor religioase cu personalitate juridică în unele state)

forme economice tradiționale asociative:

- cooperative
- societăți mutuale

forme economice clasice:

- societăți cu răspundere limitată
- societăți pe acțiuni
- parteneriate public-private.

Pe ansamblul țărilor din UE, toate aceste forme sunt prezente, ponderea și locul lor în cadrul fenomenului economiei sociale depinzând atât de istoria și cultura acelei țări, cât și de facilitățile acordate structurilor asimilate economiei sociale.

Se conturează, totuși, anumite tendințe regionale. Astfel, formele economice clasice sunt mai frecvente în țările nordice, Marea Britanie și Irlanda, formele cooperative în Franța, Spania, Portugalia și Italia și formele non-profit mai ales în fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est.

În mai multe țări, forma este predeterminată de legi ale întreprinderilor sociale. În Finlanda și Islanda ele trebuie să aibă forma unei companii. În Polonia, trebuie să fie organizate ca și cooperative, iar în Lituania ele nu pot fi decât asociații, fundații sau asociații religioase. Și în Marea Britanie a fost introdusă o formă specială de încorporare, ca societate cu răspundere limitată denumită „companie de interes comunitar”, dar legea nu obligă înregistrarea formelor de economie socială exclusiv sub această încorporare.

Un aspect important al întreprinderilor sociale, implicit sau explicit în toate țările UE, este acela al tipului de personal implicat. Există personal profesionist angajat cu normă întreagă sau parțială, ca și în sectorul economic clasic. Față de aceasta din urmă, economia socială mai poate implica și: voluntari, beneficiari și clienți în activitatea productivă. Astfel, se poate compensa lipsa de eficiență economică a unor astfel de întreprinderi sau chiar costul ridicat al unor servicii și bunuri furnizate, care nu ar putea fi acoperit în condiții normale de piață. Mai mult, oferirea de locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități duce la o așteptare redusă privind productivitatea, care trebuie compensată într-un fel pentru ca produsele

și serviciile să fie competitive pe o piață liberă. În mod obișnuit, personalul plătit pentru program complet sau parțial, sau un anumit nivel de muncă plătită se regăsește în orice întreprindere socială. Sunt însă și excepții, ca de exemplu, întreprinderi în care personalul este în totalitate voluntar (ca de exemplu, în Danemarca, în cazul organizațiilor care furnizează îngrijiri pentru bolnavi cronici, persoane cu dizabilități sau persoane dependente de droguri) sau ca personalul să fie în totalitate plătit (Suedia și Finlanda). Există și țări în care ponderea personalului voluntar este limitată de lege – Italia la 50%. În marea majoritate a cazurilor, întreprinderile de integrare în muncă a persoanelor vulnerabile sau cu dizabilități au un prag minim: procentul de persoane din acele categorii care trebuie angajate pentru a li se recunoaște statutul.

Un alt aspect important privind întreprinderile sociale este cel legat de management. Calitatea acestuia se așteaptă să fie la fel de ridicată ca în sectorul economic clasic, dar ținta principală a managementului nu este maximizarea profitului, ci îndeplinirea mandatului social al organizației. Aceasta duce la o abordare de management, bazată mai degrabă pe parteneriat cu clienții și beneficiarii și la un mod mai participativ de conducere a organizației. În țările UE15, nu se raportează probleme în identificarea și exercitarea unui management adecvat al întreprinderilor sociale, pe când în țările din fostul bloc comunist se simte lipsa unei experiențe adecvate în management economic. Asta mai ales pentru că majoritatea întreprinderilor sociale au fost inițiate de organizații non-profit, fără multă experiență în domeniul economic.

Este importantă și o discuție privind dimensiunea unor astfel de întreprinderi sociale. În general, acestea sunt de dimensiune mică și acționează la nivel local. Există și excepții, ca de exemplu, SAMHALL, în Suedia, care este organizație națională cu peste 20.000 de angajați, dar a cărei existență este direct legată de sprijinul public. La fel operează și organizații naționale ale Crucii Roșii sau ale Caritas (Austria). Între motivele pentru care cele mai multe au dimensiuni reduse, se număra profilul lor local și dificultatea de a avea resurse predictibile pe termen lung.

În România, sunt prezente toate formele de organizare cu potențial de a se implica în economia socială, dar măsura în care diversele forme sunt implicate, variază. Lipsa unor sisteme de înregistrare și, implicit a unei evidențe centralizate, face dificilă orice evaluare foarte precisă.

Cooperativele și societățile mutuale desfășoară activități economice, dar în mod sigur doar o mică parte din acestea pot fi considerate de economie socială. Organizațiile de tip

„Cooperativa Invalizilor” sau „Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor” sunt emblematice pentru economia socială, dar sunt printre puținele exemple evidente.

Cert este însă ca în România tot mai multe organizații neguvernamentale dezvoltă structuri de economie socială. Tocmai de aceea, analiza se va concentra mai mult pe implicarea fundațiilor și asociațiilor și a mecanismelor folosite de acestea pentru a pune în practică economia socială.

Conform legislației în vigoare, asociațiile și fundațiile pot desfășura activități generatoare de venit în mai multe moduri:

- în mod direct: „Asociațiile, fundațiile și federațiile pot desfășura orice alte activități economice directe, dacă acestea au caracter accesoriu și sunt în strânsă legătură cu scopul principal al persoanei juridice.”

- prin intermediul unei societăți comerciale: „Asociațiile și fundațiile pot înființa societăți comerciale. Dividendele obținute de asociații și fundații din activitățile acestor societăți comerciale, dacă nu se reinvestesc în aceleași societăți comerciale, se folosesc obligatoriu pentru realizarea scopului asociației sau fundației.”

Deși legislația nu este explicită privind tipul de activități economice care pot fi desfășurate de fundații și asociații, există cerința directă ca acestea fie să aibă legătură cu scopul respectivei organizații, fie să reinvestească dividendele obținute în realizarea scopului.

Din punct de vedere al practicării economiei sociale, aceste prevederi sunt pozitive și suficiente, dar firește că ar trebui clarificat în ce măsură scopul unei asociații sau fundații este cu adevărat unul social. Per ansamblu asociațiile și fundațiile nu trebuie neapărat să aibă un scop social. Mecanismul de încadrare a acestora într-un astfel de scop social, probabil că ar trebui să fie clarificat printr-o amendare a legii. OU din 2000 a încercat să definească „utilitatea publică”, dar modul în care aceasta este acordată – prin hotărâre de guvern, perioada de acordare – nedeterminată, criteriile discutabile și uneori greu de îndeplinit de organizații locale, și beneficiile dificil de obținut, au făcut ca prea puține fundații și asociații să aplice pentru acest statut. S-a pus deseori în discuție și influența politicului în acordarea statutului de utilitate publică, și acest lucru a fost legat și de numărul crescut de organizații care au primit statutul în anii electorali (2004, 2008). Utilitatea publică, pe de altă parte, nu ar determina automat recunoașterea activităților economice ca unele de economie socială. Și în rândul asociațiilor și fundațiilor e dificil de apreciat implicarea lor în economia socială. Un studiu din 2010 arăta că 15% dintre acestea realizează venituri din activități de ES, în timp ce 40% nu exclud posibilitatea

derulării unor activități economice sau financiare în sectoare precum: creditarea, dezvoltarea rurală, agricultura și silvicultura.

Un mod diferit și relevant de a privi economia socială, este din perspectiva singurului tip de întreprindere considerată automat ca fiind de economie socială, respectiv Unitatea Protejată Autorizată, care funcționează în baza prevederilor legii 448/2006. Conform acestei legi, sunt considerate unități protejate, orice tip de operatori economici sau de secții în cadrul fundațiilor sau asociațiilor care au cel puțin 30% personal angajat, persoane cu dizabilități. O problemă a acestei legi este că operatorii economici înființați pe baze strict de maximizare a profitului, care au unități protejate, nu corespund în totalitate criteriilor privind încadrarea economiei sociale, din perspectiva redistribuirii limitate a profitului. Unitățile protejate trebuie să se înregistreze ca atare la MMFPS, la Direcția Generală Protecția Persoanelor cu Handicap. Conform registrului, la data de 8 aprilie 2011, erau listate 330 de unități protejate înființate, după cum urmează:

- 245 ca Societăți cu Răspundere Limitată,
- 56 aparținând fundațiilor și asociațiilor,
- 15 de către persoane fizice autorizate,
- 11 de către cooperative de producție,
- 1 ca întreprindere individuală,
- 1 ca întreprindere familială,
- 1 ca și cabinet de avocatură.

Se observă varietatea formelor de organizare, ceea ce arată flexibilitatea legii și interes din partea tuturor tipurilor de operatori și, în special, din partea sectorului privat și a celui non-profit. Unitățile înregistrate ca SRL-uri pot avea și ele în spate, fundații și asociații, dar nu există date exacte din cauză că, la înregistrare, nu se cere precizarea structurii acționariatului.

Se poate conchide că România se numără printre cele mai flexibile țări din Europa, în privința potențialilor actori ai economiei sociale. Dacă în cazul fundațiilor și asociațiilor cu scop social, ele corespund în totalitate criteriilor minime privind încadrarea ca operatori ai economiei sociale, la

fel ca și societățile înființate de către acestea, nu același lucru se poate spune despre ceilalți operatori economici și, în special, cei înființați ca forme economice clasice, în care primează maximizarea profitului. În acest domeniu, probabil că ar fi utile precizări ale legislației, în special ale preconizatei legi a economiei sociale, privind criteriile și modul în care se va face monitorizarea îndeplinirii și menținerii criteriilor de către operatorii economici, care solicită statutul și facilitățile care decurg din operarea economiei sociale.

Tipuri de activități și beneficiari ai economiei sociale

6.4

Încă de la începutul acestui subcapitol, trebuie precizat că rolul său este unul de a încerca o sistematizare a situației eterogene existente acum, atât la nivel european, cât și național. Această sistematizare ar putea avea un rol determinant atât în elaborarea de legislație, cât și în urmărirea sectorului, pentru a-i putea aprecia dinamica și impactul în societate.

Sistematizarea economiei sociale, din punct de vedere al activităților și beneficiarilor, poate fi făcută astfel:

1. economie socială care generează locuri de muncă pentru persoane vulnerabile și care activează în oricare domeniu economic;
2. economie socială care generează resurse pentru proiecte sociale și care activează în oricare domeniu economic;
3. economie socială care satisface necesarul de servicii (și eventual produse) sociale și activează exclusiv în aria de generare de servicii (și eventual produse) sociale;
4. orice combinație între cele trei de mai sus.

Primul model este cel mai cunoscut și întâlnit la nivel european, și mai este denumit întreprinderi sociale de integrare în muncă (work integration social enterprises). Acestea pot oferi locuri de muncă pe timp determinat sau nedetermi-

nat și, în același timp, pot oferi servicii de pregătire profesională, toate pentru grupuri bine definite de beneficiari, care includ persoane cu dizabilități, persoane vulnerabile cu probleme în identificarea și ocuparea unui loc de muncă, persoane care revin în societate după detenție, șomeri de lungă durată. Nu există limitări privind domeniile de activitate în care acestea pot acționa, dar există anumite domenii preferate, care se întâlnesc în anumite țări, unele legate de tradiții sau de posibilitatea de a primi contracte publice. În general, acest tip de întreprinderi sociale operează pe o piață liberă și poate suplini un eventual deficit de productivitate, prin subvenționarea din programe publice a salariilor și investițiilor și/sau prin accesarea unor contracte publice, prin aplicarea unei discriminări pozitive. În cazul unor țări, acest tip de întreprinderi sociale este singurul recunoscut de lege (Finlanda) sau este singurul în care există o politică explicită a statului, de susținere financiară și subcontractare (Suedia). Sunt și cazuri, printre care și al României, unde astfel de întreprinderi sociale au facilități suplimentare, chiar la relația cu alți agenți economici, publici sau privați.

Al doilea tip din sistematizarea propusă poate fi definit și ca activitate generatoare de venit a organizațiilor de caritate - asociații, fundații sau organizații religioase - care folosesc acest venit în activitatea lor socială și de caritate. Aici, operatorul non-profit poate face activitatea direct sau prin intermediul unei societăți comerciale și, teoretic, operează în orice domeniu economic. Eventuale deficite de productivitate în comparație cu alți operatori economici, pot fi suplinite prin voluntariat. Această formă de economie socială este probabil cea mai puțin vizibilă și recunoscută la nivel european, cât și național. În multe state ale bunăstării, unde protecția socială este la un nivel foarte înalt, nu există astfel de inițiative. În Europa Centrală și de Est ele sunt, însă, importante ca și preocupare a sectorului neguvernamental, care a dezvoltat servicii necesare în domeniul social, pe care statul nu are resursele și capacitatea să le finanțeze.

Al treilea caz este cel care limitează activitatea exclusiv la servicii și produse sociale, definite ca nevoi prioritare ce nu pot fi sau nu sunt acoperite prin serviciile publice. Aici se pot încadra serviciile numite de proximitate, comunitare și care includ servicii de îngrijire socială și medicală, servicii legate de accesul la educație și uneori chiar servicii legate de protecția mediului. Operatorii acestor servicii pot fi fundații și asociații, firme private sau firme rezultate ale parteneriatului public - privat. De cele mai multe ori, aceste servicii se desfășoară la nivel comunitar. Unele țări au dezvoltat modele speciale de încorpo-

rare pentru acest tip de întreprinderi sociale, ca de exemplu, Marea Britanie, care a legiferat societățile de interes comunitar. Alte exemple pot fi societățile care oferă servicii de tip centru de zi pentru copii sau pentru persoane cu dizabilități mentale, înființate în Suedia. O problemă importantă, în acest caz, este aceea a subcontractării sau concesiunii serviciilor de către autoritățile publice și a existenței deja pe piață a unor operatori exclusiv privați, care invocă o potențială concurență neloială. Suedia interpretează în extrem recomandările UE privind achizițiile publice, excluzând criteriile sociale din cele care se iau în calcul la acordarea unor contracte publice. Alte țări includ astfel de criterii sociale, dar măsura în care ele sunt cu adevărat operaționale, diferă. La nivel european, această categorie este îndeosebi prezentă în țările central și est europene, dar și în țări cu o mai lungă tradiție democratică, dar care pun accentul pe descentralizare și subcontractarea serviciilor sociale.

A patra categorie a fost introdusă pentru a putea vizualiza sinergiile și potențiala valoare adăugată a combinării primelor 3 variante, care ar putea duce la rezultate spectaculoase, prin adresarea simultană a mai multor probleme sociale.

Deși, din punct de vedere al vizibilității, în Europa domină întreprinderile sociale de integrare în muncă, există și alte domenii în care ES a început să devină semnificativă. În Italia, de exemplu, cooperativele sociale de tip A au început, încă din anii '90, să ocupe un loc important în oferirea de servicii personalizate de îngrijiri de sănătate, psihologie, sănătate mentală și în domeniul trainingului și pregătirii profesionale, legate de acestea. Aceleași tipuri de servicii, numite și servicii de proximitate, sunt dezvoltate în Belgia și Franța. Mai mult, în Suedia și în Franța, ca urmare a lipsei de capacitate a sectorului public, întreprinderile sociale devin din ce în ce mai semnificative în servicii de îngrijire a copilului. În Danemarca, ariile de activitate pot include și centre de criză sau centre pentru femei abuzate, dar și proiecte de restaurare și dezvoltare urbană. În Portugalia, Franța și Italia, o zonă de expansiune a serviciilor furnizate de economia socială este cea pentru persoane vârstnice. Alte domenii importante de acțiune sunt în Marea Britanie, al locuințelor sociale, al îngrijirilor la domiciliu și al altor servicii comunitare. Aici a fost demarat chiar și un program de sprijin pentru întreprinderile sociale din domeniul sănătății. În Italia, legea privind întreprinderile sociale, din 2005, a deschis explicit accesul economiei sociale și către alte domenii, precum: protecția mediului, prezervarea moștenirii culturale, turismul social, cercetarea și educația. În Grecia și Irlanda, întreprinderile sociale sunt susținute să acționeze în zona de dezvoltare comunitară locală. Irlanda chiar încurajează acordarea de contracte de

către sectorul public acelor întreprinderi care lucrează pentru reducerea disparităților economice regionale.

În majoritatea țărilor europene operează cooperativele de credit asimilate ca structuri ale economiei sociale. Ele sunt stabilite ca să furnizeze servicii alternative la creditele bancare. De asemenea, sunt prezente cooperativele sau asociațiile mutuale de construire de locuințe. Aceste forme tradiționale de sprijin reciproc între membri, nu corespund în totalitate criteriilor pentru a fi încadrate ca forme de economie socială, dar ele, fără îndoială, au un scop și impact social, importante la nivel european.

Din perspectiva României, toate cele 4 categorii sunt prezente și există exemple semnificative ale fiecăruia, dar ponderea lor în ansamblul economiei sociale este greu de estimat. În România, economia socială, care generează locuri de muncă pentru persoane vulnerabile și care activează în oricare domeniu economic, exista și înainte de 1989, mai ales la nivelul organizațiilor de tipul „Cooperativa Invalizilor, Nevăzătorilor și Persoanelor cu deficiențe de vorbire și auz”. Acestora li se crease o nișă specială de producție, rezervată exclusiv. După 1989, acest model coexistă cu entități de economie socială iar nișa de piață nu mai este asigurată. Deși OU 60/2001 privind achizițiile publice nu are aplicabilitate pentru servicii de sănătate, sociale sau de educație, și deși pentru alte tipuri de bunuri și servicii autoritatea contractantă poate introduce și criterii sociale sau de utilitate publică în caietul de sarcini, nu există exemple semnificative de bună practică, care să fi dus la stimularea, prin contractare publică, a economiei sociale. Recent în rândul celor care practică economia socială a început promovarea conceptului de achiziții publice responsabile social, fără însă a avea o ilustrare semnificativă în fapt.

Pe de altă parte, deficitul serios de servicii publice, mai ales în zona socială, a fost compensat de către asociații și fundații, la început cu finanțare externă și, mai apoi, printr-o luptă continuă pentru supraviețuire, care a inclus, pe lângă eforturi de strângere de fonduri, și abordarea economiei

sociale. Dezideratul unui parteneriat al sectorului public cu asociațiile și fundațiile, în calitate de furnizori de servicii sociale, este departe de a fi îndeplinit. În afară de câteva exemple izolate de bună și eficientă colaborare între autoritățile publice locale și ONG-uri, imaginea per ansamblu este a lipsei de viziune și de instrumente pentru acțiune care să stimuleze această colaborare.

Un model care poate fi explorat ar fi cel bazat pe înființarea de companii mixte public-private de întreprindere socială și cărora să li se poată concesiiona direct, pe bază de standarde de cost, anumite servicii la nivel comunitar.

Modalități de înregistrare, coordonare, monitorizare și evaluare a economiei sociale

6.5

Lipsa unei definiții uniforme la nivel european privind întreprinderile sociale, ca și varietatea de forme legale sub care acestea pot opera, face foarte dificilă obținerea de date statistice privind acestea. Țările care furnizează astfel de date recunosc că ele reflectă doar o parte a întregului ansamblu, care poate fi asimilat economiei sociale. Majoritatea țărilor europene au registre separate pentru sectorul profit și cel non-profit (asociații și fundații). Acestea nu reflectă, pe de o parte, încadrarea în criteriile de economie socială a întreprinderilor sectorului profit, și nici nu reflectă activitățile economice desfășurate de sectorul non-profit, nici cele directe și mai ales cele indirecte. Date mai aproape de realitate pot fi obținute în unele țări de la diverse rețele și organizații umbrelă, care promovează economia socială. Datele nu sunt neapărat rezultatul menținerii unor registre, cât al unor cercetări pe eșantioane reprezentative, care pot da o imagine la momentul realizării cercetării. Nici măcar în țări ca Finlanda și Marea Britanie, unde există registre speciale, separate, privind întreprinderile de economie socială, datele furnizate de acestea nu sunt complete, pentru că nu toți operatorii economiei sociale se înscriu în acele registre. În Finlanda, legea interzice celor care nu sunt înregistrate ca atare, să folosească în scop de promovare

și marketing termenul de „întreprindere socială”. În ciuda acestei situații, doar foarte puține s-au înregistrat, asta având legătură mai mult cu faptul că această înregistrare nu aduce decât beneficii foarte limitate, în comparație cu condițiile pe care le impune.

Putând opera sub diverse forme legale, întreprinderile sociale sunt dificil de identificat prin prisma datelor statistice menite să înregistreze activitatea economică la nivel național. Acest aspect a fost identificat de timpuriu, ca o barieră, și la nivel mondial. În 2003, Organizația Națiunilor Unite elaborează Manualul privind Includerea Instituțiilor Non-profit în Sistemul Registrelor Naționale și, în 2006, s-a adoptat de către Comisia Europeană un manual privind Construirea Registrelor Satelit pentru Companiile Active în Economie Socială înregistrate ca și cooperative, asociații mutuale sau forme similare. Se aștepta ca aceste manuale să permită o mai bună identificare și înregistrare a companiilor active în economia socială, dar rezultatele întârzie să apară. La nivelul unor țări există unele mecanisme care pot furniza date:

- Franța, Germania, Grecia, Suedia și Slovacia fac estimări pe baza consultării structurilor fiecărei forme legale sub care poate apărea economia socială (cooperative, societăți mutuale, asociații și fundații);

- Polonia a înființat un registru al cooperativelor sociale;

- În România, la nivelul asociațiilor și fundațiilor, datele au fost obținute prin aplicarea unui chestionar la un eșantion reprezentativ de astfel de organizații;

- Bulgaria are un registru al furnizorilor de servicii sociale, în care o mare parte din organizațiile listate sunt asociații sau fundații;

- Irlanda a avut un program special pentru economie socială al Agenției pentru Ocupare și Pregătire Profesională, care a generat și date statistice.

La nivel politic, se remarcă și recomandarea făcută de Parlamentul European, în 2009, prin care invită Comisia Europeană și țările membre:

- să susțină crearea unor registre statistice naționale pentru întreprinderile din economia socială, să întocmească conturi naționale satelit pe sectoare instituționale și pe sectoare de activitate și să permită preluarea acestor date de către Eurostat, folosind și competențele disponibile în universități;

- să promoveze utilizarea Ghidului ONU privind instituțiile non-profit și sistemul conturilor naționale și să elaboreze conturi satelit, care să permită

îmbunătățirea vizibilității instituțiilor non-profit și a organizațiilor din economia socială.

Mișcarea de coordonare și promovare a ES la nivel național și european reflectă și ea fragmentarea cauzată de formele legale diferite pe care le poate lua economia socială. S-au format, astfel, federații la nivel național și confederații la nivel european, separate la nivelul cooperativelor, societăților mutuale și asociațiilor și fundațiilor. Vorbind despre economia socială, fiecare dintre aceste confederații o face din punctul de vedere al tipului de organizații pe care îl reprezintă, și sunt relativ puține platformele care reunesc mai multe sectoare. Ele au fost identificate în Belgia, Franța, Spania, Luxemburg și Polonia, la nivelul anului 2007 .

Unele țări din UE au înființat un organism la nivel central, cu responsabilități legate de economia socială, căruia i-au atașat și responsabilitatea de a genera date și statistici, precum și de a veghea la acordarea mărcii de „economie socială”. Această abordare trebuie privită ca un indicator important al prezenței pe agenda politică a problemicii și a includerii acesteia pe lista de priorități de acțiune. Astfel de organisme la nivel central au un rol important și în creșterea vizibilității, dar și în coagularea în jurul lor a coordonării autorităților, când vine vorba de acest domeniu. De cele mai multe ori construit ca un organism interministerial, acest tip de instituție este prezent în:

- Italia, sub forma Directoratului General pentru Cooperative din cadrul Ministerului Economiei și Agenția pentru Organizațiile Non-profit Responsabile Social;

- Belgia, sub forma unui Secretariat de Stat pentru Dezvoltare Durabilă și Economie Socială, transformat ulterior în Secretariat de Stat pentru Pluralism Economic;

- Spania, sub forma unui Institut Național pentru Promovarea Economiei Sociale și a unor Directorate Generale pentru Economie Socială, Auto-angajare și Fondul Social European prezente în Ministerele Muncii și Agriculturii, dar și la nivelul majorității guvernelor locale autonome;

- Franța, sub forma Delegației Inter-ministeriale pentru Inovare Socială și Economie Socială, la nivelul Ministerului Muncii și cu structuri teritoriale;

- Portugalia, sub forma Institutului António Sérgio privind Sectorul Cooperatist

- Marea Britanie, unde Unitatea pentru Întreprinderi Sociale a fost înființată în cadrul Departamentului pentru Comerț și Industrie și apoi replicată și în cadrul

Departamentului pentru Sănătate. În prezent, ea face parte din Unitatea privind al Treilea Sector din subordinea Primului Ministru.

Firește că, existența acestor tipuri de mecanisme de coordonare la nivel național și regional, este și urmare a unei voințe politice și este supusă schimbărilor apărute la nivel politic. Țările menționate mai sus au arătat, însă, că există un nivel semnificativ, transpartinic, de sprijin și preocupare privind Economia Socială. Explicațiile pentru aceasta trebuie căutate și în impactul economiei sociale. EMES arată că economia socială la nivelul UE25, în 2005, genera circa 4% din PIB .

În România, experiența introducerii la nivel central a unor mecanisme de coordonare și promovare a unor concepte noi, este relativ tânără și nu a produs rezultate spectaculoase. Fără a nega importanța unui organism guvernamental care să monitorizeze și promoveze domeniul, trebuie văzut în ce măsură acesta va interacționa cu actorii sectorului economiei sociale. Proiectul legii Economiei Sociale, aflat în dezbatere publică la momentul elaborării acestei cercetări, prevede un mecanism complet privind promovarea, coordonarea și monitorizarea ES. Acesta include:

- un Centru Național de Resurse pentru Economia Socială cu structuri teritoriale regionale,

- un Registru al Întreprinderilor de Economie Socială, propus a fi menținut de către Centrul Național mai sus menționat și

- Consiliul pentru Promovarea Economiei Sociale, propus ca organism consultativ, organizat în cadrul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale.

Construcția instituțională de mai sus, dacă va fi aprobată prin lege, trebuie planificată și finanțată adecvat, pentru ca tot acest mecanism să devină unul funcțional și sustenabil și nu doar o nouă construcție guvernamentală birocratică și ineficientă.

Promovarea economiei sociale prin facilități fiscale și financiare

6.6

Măsurile financiare și fiscale sunt cele mai frecvente modalități de promovare a economiei sociale la nivelul Europei. Ele sunt legate direct de formele recunoscute legal ca activând în economia socială sau sunt forme de promovare sau sprijin pentru tipurile de entități juridice care pot fi asimilate economiei sociale (cooperative, societăți mutuale, asociații și fundații).

Măsurile fiscale sunt mai frecvent legate de asociații și fundații, din motive legate de caracterul non-profit al acestora și de caracterul predominant social. În mod normal, în majoritatea țărilor europene, sistemul de taxare pentru organizațiile non-profit este regăsit în legi speciale, fie pentru asociații sau fundații (Spania, Italia, România, Franța), fie în coduri pentru utilitate socială care guvernează sectorul non-profit (Germania). Caracterul non-profit, în multe țări, nu interzice desfășurarea de activități economice care pot genera venituri și implicit profituri și deci, facilitățile fiscale date de caracterul non-profit pot fi extinse și către economia socială. În alte țări, însă, caracterul non-profit nu permite activități economice sau, în unele cazuri (Finlanda, Suedia), sectorul privat a intervenit în dezbateră publică și s-a

opus acordării de facilități fiscale pentru economia socială, invocând apariția unor condiții preferențiale, care ar fi afectat competitivitatea pe piața liberă.

Pe de altă parte, majoritatea formelor de economie socială din UE sunt organizate de către cooperative și societăți mutuale, care nu beneficiază de facilități fiscale legate de activitățile de economie socială. Există unele facilități, ca de exemplu, în Grecia, pentru cooperativele agricole, sau în Irlanda, pentru societățile de creditare, dar tendința generală este, în UE, ca facilitățile fiscale să fie reduse treptat, chiar dacă se recunoaște un anumit rol social al economiei sociale practicate de respectivele cooperative.

Tipurile de măsuri de sprijin fiscal și financiar pot fi grupate astfel:

- sprijin fiscal, care se referă la orice tip de facilitate de scutire de taxe și impozite, în relație cu criteriile legate de economia socială sau de activități asimilabile economiei sociale;
- sprijin direct, care se referă la orice tip de program de finanțare pentru înființarea, operarea și dezvoltarea de întreprinderi de economie socială;
- sprijin indirect, care se referă la orice tip de măsuri de suport care nu presupun finanțarea directă a întreprinderilor sociale, ci finanțarea sau subvenționarea salariilor angajaților;
- sprijin combinat, care poate include orice combinație dintre cazurile expuse mai sus.

În tabelul următor se încearcă o sinteză a tipurilor de măsuri fiscale și financiare întâlnite în țările UE :

Țara	Măsuri	Tip de sprijin
Austria	Scutiri de taxe pentru organizații non-profit	Fiscal
	Ateliere protejate	Sprijin direct
Belgia	Fondul Flamand de Participare pentru Economia Socială	Sprijin direct
	Granturi pentru proiecte	Sprijin direct
	Granturi pentru costuri de consultanță legate de înființarea de întreprinderi sociale	Sprijin direct
Cehia	Programe de sprijin pentru acordarea de servicii sociale de către organizații non-profit în beneficiul persoanelor vârstnice și persoanelor cu dizabilități	Sprijin direct
Danemarca	Granturi pentru activitate socială voluntară	Sprijin direct
Finlanda	Legea Întreprinderilor Sociale	Sprijin direct
	Integrare în muncă	Sprijin direct
Franța	Contracte de acompaniament social	Sprijin direct
Germania	Actul privind utilitatea publică	Fiscal
	Agenția Berlineză de Dezvoltare a Întreprinderilor Sociale și a Economiei de Proximitate	Sprijin direct
Irlanda	Programul de servicii comunitare	Sprijin direct
	Programul de dezvoltare a oportunităților de angajare	Sprijin direct

Țara	Măsuri	Tip de sprijin
Italia	Granturi de sprijin pentru întreprinderile sociale	Sprijin direct
Letonia	Scutire de taxe pe proprietate	Fiscal
Malta	Legea impozitului pe venit	Fiscal
	Legea Taxei pe Valoarea Adăugată	Fiscal
Marea Britanie	Companiile de interes comunitar	Fiscal și sprijin direct
	Legea carității	Fiscal
	Programe de integrare în muncă	Sprijin indirect
Polonia	Legea cooperativelor sociale	Fiscal
Portugalia	Acordurile de cooperare	Sprijin direct
	Rețeaua națională de facilități și servicii pentru promovare socială	Sprijin direct
	Sprijin pentru dezvoltarea comunitară socială	Sprijin direct
	Programul privind piața socială de ocupare a forței de muncă	Sprijin indirect
Slovacia	Direcționarea a 2% din impozitul pe venit al indivizilor și companiilor	Sprijin direct
	Sprijin pentru angajarea persoanelor cu dizabilități	Sprijin indirect
Slovenia	Subvenționarea salariilor persoanelor cu dizabilități	Sprijin indirect
	Scutiri de taxe pe salarii ale persoanelor cu dizabilități	Fiscal
Suedia	Subvenționarea salariilor persoanelor cu dizabilități	Sprijin indirect
Ungaria	Direcționarea a 2% din impozitul pe venit al indivizilor	Sprijin indirect

Pentru a înțelege mai bine dimensiunea și impactul complexului de măsuri aplicate în unele țări am ales trei exemple, considerate foarte relevante și pentru contextul din România:

Portugalia - „Acordurile de Cooperare”

Aceste acorduri se încheie între sistemul public de protecție socială și entități private care oferă servicii sociale și care sunt asimilate economiei sociale. Statul alege să subcontracteze serviciile, recunoscând că prin acest mecanism se pot oferi servicii mai bine personalizate, mai diverse și mai eficiente. Astfel de acorduri se încheie pentru servicii ca: centre de îngrijire a copilului, școli speciale, centre rezidențiale sau de zi pentru bătrâni, centre ocupaționale și de sprijin pentru persoane cu dizabilități, centre de zi pentru persoane dependente de droguri, cantine sociale, centre sociale și educaționale etc. Subcontractarea se face anual, pe baza unor standarde de cost exprimate pe tip de unitate, beneficiar sau acțiune. Instituțiile care oferă servicii trebuie să fie înregistrate și acreditate de către sistemul public și să treacă periodic prin evaluări ale

serviciilor și standardelor. Acordurile de cooperare acoperă o mare parte a nevoii de servicii sociale. La nivelul anului 2004, acestea serveau peste 500.000 de beneficiari, prin contracte cu valoare de aproape 900 de milioane de euro.

Franța - Contractele de Acompaniament Ocupațional

Acest tip de intervenție este o combinație între un sprijin direct și unul indirect. Are ca scop integrarea persoanelor vulnerabile pe piața muncii, dar nu în orice tip de slujbă, ci chiar în slujbe menite să contribuie la reducerea deficitului de servicii sociale și la dezvoltarea comunitară. Angajatorii trebuie, astfel, să fie din sectorul non-profit și slujba trebuie să răspundă unei nevoi

a comunității. Pe lângă dubla valoare de a crea locuri de muncă, pentru a satisface nevoi comunitare, măsura are și o valoare importantă în identificarea și adresarea unor noi nevoi de servicii și asistență. Contractul de Acompaniament Ocupațional este un contract pe termen determinat, cu durată minimă de 3 luni și maximă de 24 de luni, cu program complet sau parțial de lucru. Presupune oferirea unui salariu cel puțin egal cu salariul minim pe economie. Autoritățile acoperă cel puțin 95% din salariul brut și de asemenea acoperă contribuția de asigurări sociale pentru aceste contracte. În 2006, la numai un an după introducere, se încheiaseră peste 170.000 de astfel de contracte.

Polonia - legea Cooperativelor Sociale

Cooperativele sociale au ca scop reintegrarea profesională și socială a persoanelor vulnerabile și sunt o formă specială de întreprindere socială. Prin lege, acestea trebuie să se înregistreze pentru a beneficia de scutiri de taxe pe venit și pentru a primi eventuale subvenții pentru salariile angajaților. Cooperativele trebuie să fie înființate de către persoanele vulnerabile însăși, care pot, de asemenea, primi în ramburs și contribuțiile de asigurări sociale pentru o perioadă de 12 luni. Acestea pot fi contractate de autoritățile publice pentru servicii sociale și comunitare, dar nu au un regim preferențial la obținerea contractelor.

În România, cadrul fiscal și de sprijin financiar nu țintește direct întreprinderile economiei sociale, dar include măsuri de care pot beneficia și acestea. Între măsurile cele mai importante se numără:

- pentru organizațiile non-profit care realizează activități economice directe sau prin intermediul unei societăți comerciale - scutire de la plata impozitului pe profit aferent activităților economice, de până la 15.000 € / an, cu condiția ca valoarea scutirii să nu reprezinte mai mult de 10% din veniturile totale scutite de la plata impozitului pe profit;
- scutiri de taxe locale pe teren și clădiri folosite în scop social, acordat pe baza deciziilor consiliilor locale;

- scutire de la plata impozitului aferent profitului reinvestit, care se aplică tuturor agenților economici;

- complex de scutiri de taxe pentru Unitățile Protejate Autorizate (UPA) care include: scutiri de taxe vamale, scutiri de taxe de autorizare, scutire de taxa pe valoarea adăugată (TVA) pentru operațiunile și produsele UPA;

- facilități financiare și subvenționarea salariilor persoanelor cu dizabilități angajate de întreprinderi care nu depășesc 50 de angajați;

- facilități fiscale acordate Caselor de Ajutor Reciproc și facilități de reducere a cuantumului chiriilor plătite de acestea pentru spații închiriate de la autoritățile locale;

- granturi acordate pentru înființarea, dezvoltarea și operarea de întreprinderi sociale. În acest moment granturile vin în cadrul Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, finanțat în cea mai mare măsură de Fondul Social European și cofinanțat de Guvernul României. Linia de finanțare se numește „Dezvoltarea Economiei Sociale” și, la nivelul lui martie 2011, includea 10 proiecte strategice și alte 10 granturi.

Proiectul Legii Economiei Sociale, care se afla în stadiu avansat de elaborare la data efectuării acestei cercetări apare, din păcate, într-un moment în care România își minimizează cheltuielile bugetare și nu va putea promova un set de măsuri fiscale care să susțină în mod real economia socială. La nivel de propunere există însă un set de măsuri ambițioase și importante pentru susținerea economiei sociale. În articolele draftului de lege au fost menționate la un moment dat, ca urmare a dialogului cu actorii din domeniul economiei sociale, următoarele tipuri de măsuri:

- creșterea perioadei de subvenționare a angajaților, persoane cu dizabilități, în cadrul unei unități de economie socială, de la perioada de 18 luni, la întreaga perioadă de funcționare a contractului de muncă;

- autoritățile publice pot introduce, în cadrul contractelor de achiziție publică, criteriile de executare a respectivelor contracte, prin integrare profesională a persoanelor din grupuri vulnerabile;

- profitul investit în dezvoltare la nivelul întreprinderilor sociale să fie scutit de plata impozitului;

- pentru contracte de cel puțin 2 ani, încheiate persoanelor angajate din rândul grupurilor vulnerabile, întreprinderile sociale pot beneficia de scutiri de la plata contribuțiilor sociale și impozitului pe venit pe o perioadă de un an;

- ajutoarele de stat pentru persoane vulnerabile se pot transforma în scutiri de la plata contribuțiilor sociale, dacă acele persoane sunt încadrate în muncă;

- scăderea de la 24% la 9% a taxei pe valoarea adăugată pentru produsele și serviciile furnizate de către întreprinderi sociale;

- persoanele juridice care achiziționează produse și servicii de la întreprinderi sociale, să le poată deduce din baza de calcul a impozitului pe profit;

- acordarea de facilități fiscale și sprijin tehnic pentru constituirea și/sau dezvoltarea de întreprinderi sociale;

- scutirea de la plata TVA pentru achiziții de echipamente sau tehnologie, necesare dezvoltării;

- acces crescut la programe de finanțare națională și internațională prin facilități financiare (reducerea cotei de contribuție, lărgirea ariei de cheltuieli eligibile etc.)

Aplicarea acestor măsuri ar duce la o înflorire a sectorului economiei sociale cu beneficii certe pentru economie și cu o reducere a cheltuielilor de asistență socială pentru diverse categorii de asistați. Ar fi astfel necesară modificarea unor legi, mai ales cele privind regimul fiscal, mediul economic, precum și Codul Muncii, prin introducerea în acestea a unor secțiuni separate, aplicabile întreprinderilor sociale.

Complexul de măsuri de mai sus ar veni, în mod sigur, în sprijinul economiei sociale, dar, ca și în cazurile anterioare de legislație care oferă facilități, trebuie gândit și pus în aplicare mecanismul, pentru a evita un comportament oportunist al unor companii comerciale, care ar putea beneficia de aceste prevederi, fără a fi cu adevărat preocupate de problemele sociale.

În continuare vom evidenția însă și o serie de măsuri non-financiare care odată adoptate pot sprijini economia socială.

Promovarea economiei sociale prin măsuri non-financiare

6.7

În acest capitol se va încerca o descriere a principalelor tipuri de măsuri non-financiare care sunt aplicate pentru stimularea economiei sociale.

Accesul pe baze preferențiale la acordarea de contracte publice pentru întreprinderile sociale. După o dezbatere de durată, Uniunea Europeană a aprobat directiva 18/2004, care permite introducerea de criterii sociale și de interes general în acordarea contractelor publice, prin proceduri de achiziție publică. Nu există, încă, exemple foarte clare de bune practici în acest domeniu, dar se cunoaște opoziția puternică a unor state, precum Suedia și Finlanda, de a distorsiona competiția, introducând criterii sociale.

Consultanță și asistență tehnică pentru înființarea, dezvoltarea și operarea întreprinderilor sociale. Majoritatea țărilor care au adoptat o legislație de încadrare și sprijin pentru economia socială au prevăzut și mecanisme de sprijin tehnic. Dintre acestea, menționăm:

- Finlanda – Structurile Naționale de Sprijin a Economiei Sociale, care acordă consultanță pentru începerea și dezvoltarea de întreprinderi sociale,

- Belgia – incubatoare regionale pentru întreprinderi sociale,

- Marea Britanie – Co-Entreprise Birmingham – centru de asistență tehnică, tip business, pentru întreprinderi sociale,

- Polonia – Centre Regionale de Sprijin pentru Cooperativele Sociale,

- Germania – Agenția Berlineză pentru Întreprinderi Sociale și Economie de Proximitate. Majoritatea sunt operate privat cu finanțare publică și privată și acordă servicii gratuite în cadrul unor programe finanțate guvernamental, cât și servicii cu plată, în sistem de consultanță business.

Promovarea înființării de rețele și a cooperării pe orizontală. Aici sunt încadrate măsuri care sprijină asocierea, formarea de federații naționale și internaționale, schimbul de experiență și cooperarea pentru elaborarea de politici publice. Finanțarea pentru aceste măsuri vine, în mare parte, din programe europene de tip EQUAL și Fondul Social European și poate fi exemplificată în:

- Franța, Consiliul Național pentru Integrare în Muncă prin Activități Economice activează ca organizație umbrelă a tuturor actorilor din economia socială și include întreprinderi de integrare profesională, ministere, sindicate și patronate;

- Spania, unde activează Consiliul de Stat pentru Acțiunea Socială a Organizațiilor Neguvernamentale ca organism de dezbateră și elaborare a legislației și politicilor sociale;

- Danemarca, care obligă prin lege autoritățile locale să coopereze cu organizațiile neguvernamentale și prevede că se pot acorda granturi și finanțări pentru operaționalizarea acestei cooperări;

- Marea Britanie, unde activează Asociația Trusturilor de Dezvoltare care sprijină 9 rețele regionale de experți pentru activități legate de domeniul economic, social sau de mediu, prin facilitarea schimburilor de informație și promovarea bunelor practici;

- Ungaria, unde a funcționat programul Atelierul de Angajare Civilă în care 7 organizații umbrelă din domeniul economiei sociale au pus la punct un mecanism de informare și consultanță pentru planificarea, înființarea și operarea de întreprinderi sociale.

Pregătirea resurselor umane în domeniul economiei sociale. Aici este vorba, în principal, de inițiative private ale unor universități sau instituții de training profesional, care beneficiază și de finanțare publică guvernamentală sau în cadrul unor programe europene. Între acestea:

- Olanda – Master în antreprenariat social – oferă training privind înființarea de întreprinderi sociale,

- Austria – Universitatea din Viena – studii de master în managementul social,

- Germania - studii de master în managementul social.

În România, oricare dintre variantele de mai sus, cu excepția accesului preferențial la contracte publice, este posibilă prin finanțare din cadrul programului POSDRU, finanțat de FSE. O problemă a acestei oportunități de finanțare este că lipsește coordonarea și armonizarea acestor proiecte, pentru a evita duplicările și suprapunerile de resurse. Totodată, ca și în cazul majorității programelor finanțate din FSE, lipsește corelarea acestor programe cu o strategie solidă în domeniul respectiv și lipsesc mecanismele de asigurare a eficienței și calității intervențiilor.

Proiectul Legii Economiei Sociale prevedea la un moment dat înființarea a două mecanisme importante pentru promovarea economiei sociale:

- Centrul Național de Resurse pentru Economie Socială, care era propus ca structură națională, cu posibilitatea de a avea birouri regionale. La momentul elaborării acestui raport nu se știa însă, dacă acest centru va mai fi creat, rolul pe care și-l va asuma și care va fi sustenabilitatea lui după luna octombrie 2011, când se va finaliza proiectul în cadrul căruia va fi creat.

- Consiliul pentru Promovarea Economiei Sociale, ca organism consultativ multisectorial, în care să fie prezente atât autoritățile guvernamentale, cât și ceilalți parteneri sociali. Scopul acestuia era de a dezbate și propune politici și legislație, cât și ariile prioritare de cercetare și dezvoltare în domeniu. Grupul de lucru pentru elaborarea Legii Economiei Sociale poate fi pepiniera pentru acest Consiliu a cărui funcționare o considerăm necesară, și obligatoriu corelată cu organismul similar de la nivelul Comisiei Europene.

Mecanisme de susținere a integrării persoanelor cu dizabilități

6.8

Acest capitol este introdus în cercetare pentru a permite o comparație a modului în care este privită integrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități la nivel european. Este un aspect important și din perspectiva comanditarilor acestei cercetări, ai căror beneficiari sunt tocmai persoane cu dizabilități.

Principalele probleme cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în UE sunt ratele scăzute de ocupare în muncă, un grad foarte crescut de dependență de beneficiile sociale, precum și un risc crescut de sărăcie. Din acest punct de vedere, România se situează pe ultimul loc din EU25 ca grad de ocupare a persoanelor cu dizabilități, respectiv cu 29% și, de asemenea, ca singura țară din UE în care statutul de angajat nu reduce riscul de sărăcie pentru o persoană cu dizabilități. Această ultimă constatare vine să confirme că sistemul de protecție a persoanelor cu dizabilități din România nu creează condițiile ca statutul de angajat să fie mai favorabil social decât cel de asistat.

O altă concluzie importantă, la nivel european, este și aceea că nivelul mai scăzut de educație și pregătire profesională a persoanelor cu dizabilități, le face să fie mai dezavantajate în găsirea unui loc de muncă.

Toate statele membre UE au legislație anti-discriminare, care include persoanele cu dizabilități, și unele au adoptat legi separate privind angajarea în muncă a persoanelor cu dizabilități. Ca urmare, au apărut sistemele de cotă sau de locuri rezervate:

Strategia Lisabona, agreată în 2000 pentru dezvoltarea economică sustenabilă, în paralel cu creșterea coeziunii sociale, a introdus politica activă privind piața muncii, ca una din priorități. Se urmărea trecerea graduală de la măsuri pasive de sprijin, către măsuri active de integrare a persoanelor pe piața muncii. Din perspectiva persoanelor cu dizabilități, se remarcă trei componente importante ale acestei strategii:

- introducerea persoanelor cu dizabilități cu prioritate pe lista serviciilor publice de facilitare a ocupării;
- asigurarea serviciilor individualizate de pregătire profesională, care să ducă la achiziția de abilități și creșterea „angajabilității”;
- subvenționarea angajării.

În mai multe țări din UE, printre care și România, se pornește de la premisa unei solidarități sociale în susținerea persoanelor cu dizabilități. Pe lângă măsurile de sprijin social și medical, au fost intro-

Țara	Cota	Comentarii
Austria	4%	Legea persoanelor cu dizabilități cere ca orice angajator cu peste 25 de angajați să angajeze o persoană cu dizabilități la fiecare 25 de angajați
Franța	6%	Fiecare angajator cu peste 20 de angajați trebuie să aibă această cotă, alternativa fiind plata unei contribuții la un fond centralizat sau achiziționarea de servicii și produse ale unor ateliere protejate.
Germania	5%	Neîndeplinirea cotei duce la plata unor penalități în mod progresiv.
Grecia	8%	E o cotă globală care include persoane cu dizabilități, membri ai familiilor acestora, persoane cu mulți copii. Sectorul privat trebuie să angajeze 2% persoane cu dizabilități și cel de stat, 3%.
Italia	7%	Cota funcționează pentru companii cu peste 50 de angajați. Pentru 15 – 35 de angajați, cota este de o persoană, și pentru 35 – 49 de două persoane.
Polonia	6%	Cotă pentru peste 25 de angajați. Neîndeplinirea se penalizează cu plata în echivalent a 40% din salariul minim pentru fiecare loc neocupat. Banii se duc într-un fond central folosit pentru programe.
Spania	2%	Obligatorie pentru peste 50 de angajați. Persoanele angajate trebuie să aibă cel puțin un grad de 33% de dizabilitate.

duse și măsuri de sprijinire a integrării în muncă. Ele pornesc de la principiul ponderii persoanelor cu dizabilități în societate, pondere care trebuie să se reflecte și în participarea pe piața muncii. Din punct de vedere al eficienței unor astfel de măsuri, este important să fie luate în calcul mai multe criterii, față de care pot fi analizate măsurile:

- existența și eficiența măsurilor de pregătire a integrării în muncă a persoanelor cu dizabilități;
- gradul de ocupare a persoanelor cu dizabilități care sunt eligibile din punct de vedere al vârstei și al unui minim de capacitate de muncă;
- sustenabilitatea mecanismelor financiare și de piață, care sprijină ocuparea persoanelor cu dizabilități;
- echilibrarea măsurilor de protecție cu cele de integrare.

Marea Britanie

Legislația Britanică, respectiv „The Disability Discrimination Act” din 1995, cere oricărei organizații/firme care are cel puțin 15 angajați să ia toate măsurile pentru a asigura că nu discriminează persoanele cu dizabilități la angajare și nici în furnizarea de produse și servicii. La sfârșitul anilor 90, guvernul Marii Britanii a introdus programul numit „New Deal”, menit să permită integrarea sau reintegrarea în muncă a mai multor categorii de persoane vulnerabile, între care și persoane cu dizabilități. Programul a introdus așa numitul consilier personal sau „job broker”, al cărui rol este acela de a lucra cu persoana eligibilă și de a oferi sprijin individualizat pentru acces pe piața muncii. Programul a pornit de la premisa că accentul trebuie pus pe încurajarea recipienților de beneficii să devină activi pe piața muncii, făcând munca mai atractivă financiar și social decât dependența de beneficii. Programul se bazează pe parteneriatul public-privat și pe implicarea activă a comunităților. La nivelul persoanelor cu dizabilități, programul a făcut ca numărul celor angajați să crească cu peste 9% și al celor care au aplicat pentru beneficii legate de dizabilități, să scadă cu o treime. Un exemplu de

aplicare cu succes al acestui program este compania Remploy, companie de stat cu management privat, ai cărei angajați sunt în proporție de 90% persoane cu dizabilități. Remploy avea în 2002 peste 80 de ateliere, cu peste 6000 de angajați și raportase peste 5000 de persoane pe care le pregătise și plasase la alte companii. Aproape trei sferturi din venituri erau din activități economice în domenii ca servicii tipografice, ambalaje, ambalare, mobilier, echipamente pentru persoane cu dizabilități motorii, servicii de asistență pentru companii pentru integrare în muncă a persoanelor cu dizabilități. Restul veniturilor veneau din programe guvernamentale.

Polonia

Legislația cere fiecărei companii/instituții cu peste 25 de salariați să angajeze, în proporție de cel puțin 6%, persoane cu dizabilități. În caz contrar, compania va plăti 40% din salariul minim pe economie către stat. Aceste contribuții se strâng în fondul de stat pentru reabilitarea persoanelor cu dizabilități. În 2009, fondul și-a propus să acumuleze cca un miliard de euro, iar Ministerul de Finanțe a hotărât să suplimenteze din alte surse cu 12% respectivul fond. Bani din acest fond pot fi utilizați pe bază de aplicație pentru:

- Subvenții pentru unitățile protejate – 75% din costurile salariale ale persoanelor cu dizabilități;
- Subvenții pentru angajatorii de pe piața liberă a muncii – 70% din costurile salariale ale persoanelor cu dizabilități (excepție, companiile care au peste 25 de angajați și sunt obligați să aibă în proporție de 6% angajate persoane cu handicap;
- Cofinanțare pentru ateliere de terapie vocațională;
- Cofinanțare pentru unitățile de formare profesională;
- Adaptarea spațiilor pentru persoane cu handicap;
- Împrumuturi pentru persoane cu handicap, să de mareze o afacere, inclusiv pentru agricultură;
- Finanțare parțială pentru participarea persoanelor cu handicap în tabere de recuperare;
- Finanțare parțială pentru echipamente ortopedice și alte forme de suport;
- Finanțare parțială pentru eliminarea barierelor de acces.

Această legislație a dus ca, în 2008, din 2,4 milioane de persoane cu dizabilități care au vârsta pentru încadrare în muncă, 163.000 să lucreze în unități pro-

tejate, 39.000 pe piața liberă a muncii și 14.000 să beneficieze de servicii ale centrelor de zi.

În România, domeniul este reglementat de legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap. Conform acesteia:

Art. 78. - (1) Persoanele cu handicap pot fi încadrate în muncă conform pregătirii lor profesionale și capacității de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de handicap, emis de comisiile de evaluare de la nivel județean sau al sectoarelor municipiului București.

(2) Autoritățile și instituțiile publice, persoanele juridice, publice sau private, care au cel puțin 50 de angajați, au obligația de a angaja persoane cu handicap într-un procent de cel puțin 4% din numărul total de angajați.

(3) Autoritățile și instituțiile publice, persoanele juridice, publice sau private, care nu angajează persoane cu handicap în condițiile prevăzute la alin. (2), pot opta pentru îndeplinirea uneia dintre următoarele obligații:

- a) să plătească lunar către bugetul de stat o sumă reprezentând 50% din salariul de bază minim brut pe țară înmulțit cu numărul de locuri de muncă în care nu au angajat persoane cu handicap;

- b) să achiziționeze produse sau servicii de la unități protejate autorizate, pe bază de parteneriat, în sumă echivalentă cu suma datorată la bugetul de stat în condițiile prevăzute la lit. a).

Sistemul de cotă nu stimulează, din păcate, eficient, încadrarea persoanelor cu dizabilități. Estimări ale organizațiilor persoanelor cu dizabilități arată că, în România, această cotă este ocupată în proporție de doar 20%, față de 33% în Polonia, 57% în Germania sau 67% în Franța.

Legea a introdus conceptul de unitate protejată autorizată, ale cărei trăsături au fost deja analizate în capitolul 6.3. Un aspect important este acela că fondurile vărsate de companii sau instituții în contul acestei măsuri, nu sunt evidențiate separat în bugetul național și nici nu sunt planificate pentru a fi utilizate în beneficiul persoanelor cu dizabilități. Acest fapt este pe de o parte, contrar principiului că o taxă specială trebuie folosită în scopul pentru care a fost constituită, și, de asemenea, nu reflectă necesara transparență în utilizarea fondurilor publice. Lipsa unei centralizări a datelor privind perceperea acestei taxe face dificilă și evaluarea eficienței programului.

Un alt aspect este că legea nu propune nici un sistem de diferențiere între diverse tipuri de dizabilități și funcție de capacitatea de muncă. De asemenea, legea nu include prevederi legate de asistenții personali ai persoanelor cu dizabilități. De multe ori, aceștia sunt membri ai familiei, care au pierdut contactul cu piața muncii, și reintegrarea lor în muncă este uneori la fel de dificilă ca și cea a persoanelor pe care le asistă. Legea creează un mecanism financiar potențial sustenabil, prin care instituțiile și companiile pot să achiziționeze produse și servicii de la unități protejate. Acesta este, pe de o parte, avantajos pentru firme, dar se pare că relativ puține știu să îl folosească.

De asemenea, mecanismul poate fi avantajos pentru unitățile protejate, dar necesită câteva amendamente, printre care:

- introducerea obligativității ca unitățile protejate să fie unități de economie socială;

- limitarea produselor și serviciilor la unele rezultate din munca persoanelor cu dizabilități angajate în unități protejate și excluderea intermediarii, care a dus la intrarea în sistem a numeroase firme oportuniste;

- identificarea unor servicii standard, care pot fi furnizate de unități protejate și dezvoltarea de modele de termeni de referință pentru acele servicii, care să permită contractorilor, instituțiilor publice, să folosească criterii sociale la achiziționarea acelor servicii (servicii de tip arhivare documente, curățenie etc.)

Studiul privind structurile de economie socială din România, efectuat de Alianța pentru Dezvoltarea Economiei Sociale, ca parte a proiectului în care este inclusă și prezenta cercetare, are concluzii și propuneri importante privind amendarea legislației din perspectiva beneficiarilor. Au fost incluse în studiu 88 de instituții, dintre care 66 operează ateliere protejate pentru persoane cu dizabilități. Cele mai importante recomandări legate de funcționarea legislației sunt:

- introducerea unui sistem clar de sancțiuni pentru angajatorii care nu plătesc contribuția pentru neîndeplinirea cotei de angajați, persoane cu dizabilități;

- folosirea sumelor colectate pentru programe în domeniu;

- clarificarea mecanismului de achiziție a produselor și serviciilor de la unități protejate, de către companii și instituții;

- introducerea de facilități pentru activitatea unităților protejate și subvenționarea salariilor pentru persoanele încadrate în unități protejate;

- promovarea de mecanisme de finanțare bancară a unităților protejate;

Fără a relua toate recomandările făcute de acel studiu, este imperios să se menționeze că un sistem sustenabil trebuie să includă următoarele elemente, pentru a funcționa:

- un mecanism simplu, clar, transparent și autoadministrat de înregistrare și certificare a unităților protejate, care să permită excluderea firmelor oportuniste, care nu au nici o legătură cu economia socială. Acest sistem ar trebui să impună criteriile de economie socială tuturor atelierelor protejate și să creeze un sistem de certificare anuală, finanțat din taxa prevăzută de legea 448;

- un mecanism clar de centralizare a resurselor mobilizate prin această taxă, care să fie apoi transferate pe principii competitive și transparente pentru susținerea persoanelor cu dizabilități, de la educație, pregătire profesională, asistare a angajării, consiliere individualizată, până la subvenționarea salariilor, înființării de ateliere protejate și a locurilor de muncă adaptate persoanelor cu dizabilități. Acest mecanism ar trebui plasat la nivel central și să funcționeze ca o unitate de implementare de programe, în cadrul unei instituții private, care să fie selectată pe baze competitive. Resursele colectate prin legea 448 ar trebui complementate și cu alte resurse bugetare și cu finanțări europene și programele de finanțare trebuie să fie multianuale;

- corelarea legii 448 cu alte legi din domeniul educației, care să asigure că ținta procesului de educație pentru persoanele cu dizabilități este aceea de a le pregăti pentru piața muncii.

Recomandări de revizuire, modificare și îmbunătățire a cadrului legislativ și a practicilor privind economia socială la nivel național

7

O parte din recomandări sunt deja făcute, în cadrul fiecărui capitol de analiză. În acest capitol, se va încerca conturarea unui set cuprinzător de recomandări, care să ducă, în final, la dezvoltarea unui sistem complet și funcțional, care să asigure recunoașterea, reglementarea, susținerea, promovarea, monitorizarea și evaluarea ansamblului de activități și operatori ai economiei sociale.

Înainte de formularea recomandărilor, este important să fie precizate principiile care ar trebui să stea la baza oricărei politici naționale în domeniul economiei sociale:

- economia socială este un domeniu distinct al activității economice și trebuie recunoscută ca atare în legislația care reglementează operatorii economici;

- economia socială poate fi operată de orice tip de entitate juridică asimilabilă cu condiția ca aceste entități să adere la, și să respecte un set de criterii;

- economia socială creează noi locuri de muncă și oferă soluții pentru acoperirea deficitului de servicii sociale și comunitare;

- economia socială se bazează pe existența și funcționarea unui parteneriat real între sectorul public și cel privat;

- economia socială produce profit social, dar nu poate funcționa fără a produce și profit economic.

Pentru a-și atinge potențialul social și economic, economiei sociale trebuie să i se creeze mediul favorabil, care să includă cel puțin următoarele arii prioritare:

Strategie națională multisectorială de promovare și utilizare a economiei sociale

În acest moment, întreprinderile economiei sociale din România sunt la început de drum și ele au apărut mai ales ca urmare a nevoii organizațiilor non-profit de a-și susține activitățile sociale sau ca urmare a prevederilor referitoare la Unitățile Protejate ale legii 448 și, nu în ultimul rând, ca urmare a existenței unei linii de finanțare distincte la nivelul POSDRU. Până în prezent, dimensiunea și impactul ES, precum și potențialul ei, sunt în mare măsură necunoscute. Pentru a maximiza potențialul ES este necesară adoptarea unei strategii naționale multisectoriale în acest domeniu. Strategia trebuie, pe baza analizelor și evidențelor din domeniu, să propună ariile prioritare în care este necesară activarea ES, precum și țintele sociale și financiare la care trebuie să ajungă ES. Strategia va trebui să țină seama de deficitul de servicii sociale și de mediu, pe care România îl are, și să propună acțiuni și măsuri prin care ES să adreseze și compenseze acest deficit. De asemenea, strategia va trebui să armonizeze ansamblul măsurilor propuse cu restul sistemului de protecție socială din România. Strategia va putea sta la baza elaborării unui program de sprijin pentru ES, care să fie inclus atât în programele publice guvernamentale, cât și în programele viitoare, care vor fi finanțate în cadrul Fondurilor Structurale Europene.

Mecanism unic de coordonare, înregistrare și certificare

Orice demers trebuie să pornească de la definirea și promovarea, în mod clar, simplu și relevant contextului României, a conceptului de Economie Socială. Economia socială atinge mai multe sectoare și implică actori din diverse domenii. Coordonarea acestora nu poate fi făcută din perspectiva instituțiilor existente, ci necesită stabilirea unui mecanism nou, separat de coordonare. În mai multe țări europene (Franța, Italia, Marea Britanie), acest lucru s-a realizat prin înființarea unui departament separat la nivel guvernamental central. Pe de o parte, acesta ar putea asigura coordonarea între variate ministere cu responsabilități și, pe de altă parte, ar putea asigura implicarea tuturor actorilor relevanți ai ES. Acest mecanism va putea propune și modalitatea de înregistrare și certificare a întreprinderilor sociale, pe diverse niveluri, care să le confere diverse tipuri de facilități de sprijin. Nu în ultimul rând, acest mecanism poate asigura vizibilitate și oportunități de includere a ES în toate procesele semnificative la nivel social și economic.

Pentru a asigura că facilitățile acordate ES nu sunt folosite de către sectorul privat în mod oportunist, se poate introduce cerința ca acționarii acestor întreprin-

deri sociale să fie asociații, fundații sau parteneri ai acestora din randul autorității publice, sau să se introducă clauze clare privind distribuția limitată a profitului și a mijloacelor fixe și mobile acumulate de aceste întreprinderi.

Facilități fiscale și acces transparent la facilități financiare

În prezent, facilitățile fiscale și financiare, de care pot beneficia formele asimilabile economiei sociale, nu sunt acordate acestora pe baza statutului de întreprindere socială, ci pe baza altor criterii pe care aceste întreprinderi sau organizații le îndeplinesc. Este necesară corelarea directă a acestor facilități cu statutul de întreprindere socială, prin amendarea corespunzătoare a codului fiscal și a altor legi care includ facilități fiscale și financiare și introducerea explicită în acestea a terminologiei de întreprindere socială și a tipului de facilități de care acestea pot beneficia.

Acces la contracte publice

În lumina recomandărilor UE și a prevederilor existente chiar în legislația actuală privind achizițiile publice, se pot dezvolta norme de aplicare pentru introducerea de criterii sociale în acordarea de contracte publice. Mai mult, în zona contractării serviciilor sociale, preconizată de actuala reformă a sistemului de asistență socială, există o oportunitate importantă de folosire benefică a conceptului de economie socială. Modelul portughez sau francez, prin care serviciile sociale pot fi subcontractate către întreprinderi sociale, adresează și rezolvă trei probleme cu o singură intervenție: acoperă nevoia de servicii, creează locuri de muncă pentru persoane dezavantajate și dezvoltă servicii noi, inovative și necesare.

Inițierea unei legi speciale privind ES este un pas important și corect în direcția promovării ES. Experiența românească ne arată că o lege, fără să fie urmată de un plan coerent și susținut financiar de construcție instituțională, rămâne doar un document neaplicabil. Această construcție presupune identificarea capacităților existente și planificarea conturării de noi capacități, care

să întregască un sistem complet și coerent în acest domeniu. O recomandare majoră a acestei cercetări ar fi chiar de a utiliza fondurile structurale pentru a finanța construcția instituțională, necesară pentru punerea în practică a legislației privind economia socială. La nivel european, este recunoscut că modelul britanic este unul dintre cele mai complete, pentru că are o definiție concisă și clară a ES, are o strategie națională în domeniu și a înființat o unitate specială la nivel guvernamental, condusă de un ministru adjunct pentru acest domeniu. O astfel de infrastructură este considerată completă și eficiența ei se arată prin creșterea anuală importantă a domeniului economiei sociale și prin contribuția semnificativă adusă de aceasta atât în domeniul economic, cât și în cel social.

Bibliografie

Legislație română

HG 430/2001 privind aprobarea Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor (MOF 252/16.05.2001) cu modificările și completările ulterioare

HG 829/2002 privind aprobarea Planului național antisărăcie și promovarea incluziunii sociale, (MOF 662/06.09.2002), cu modificările și completările ulterioare

HG 1827/2005 privind aprobarea Programului de Implementare a Planului Național Antisărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale 2006-2008 (MOF 64/24.01.2006)

HG 11/16.01.2009 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale

HG 1175/2005 privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap 2006 – 2013

Legea nr. 57/9.06.1992 privind încadrarea în muncă a persoanelor handicapate (MOF, Partea I 131/12.06.1992)

Legea 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice (republicată în MOF 157/03.03.2007)

Legea 416/2001 privind venitul minim garantat (MOF 401/20.07.2001) cu modificările și completările ulterioare

Legea 540/2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor (MOF 723/03.10.2002)

Legea 571/2003 privind Codul Fiscal (publicat în MOF 927/23.12.2003), cu modificările și completările ulterioare

Legea 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, (MOF 1006/18.12.2006), cu modificările și completările ulterioare

Legea 207/2009 privind aprobarea OUG 86/2008 pentru modificarea Legii 448/2006

Ordinul 60/2007 privind procedura de autorizare a unităților protejate 291/03.05.2007

OUG 26/2000 cu privire la asociații și fundații, (MOF 39/31.01.2000), cu modificările și completările ulterioare

OUG 68/2003 privind serviciile sociale, (MOF 619/30.08.2003), cu modificările și completările ulterioare

OUG 34/2006 privind atribuirea contractelor de achiziție publică, a contractelor de concesiune și a contractelor de concesiuni de servicii cu modificările și completările ulterioare privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap

Legislație internațională

Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, de însoțire a Comunicării privind „O piață unică pentru Europa secolului XXI” Servicii de interes general, inclusiv servicii sociale de interes general: Un nou angajament European, 2007

Industrial and Provident Societies Act 2002, Regatul Unit al Marii Britanii

Manual for drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy (cooperatives and mutual societies), 2006

Rapport d'enquete sur la finance socialement responsable et la finance solidaire, Inspekția Generală de Finanțe, Franța, 2002

Regulamentele privind societatea în folosul comunitar, Regatul Unit al Marii Britanii, 2005

Résolution du Parlement européen du 19.02.2009 sur l'économie sociale, 2009

Social Enterprise Legislation in Finland, Pekka Pättiniemi, Gdansk, June, 2008

The New Italian Law On Social Enterprise, Antonio Fici, Professor of Private Law at the University of Molise (Italy). Paper presented at the seminar "Emerging models of social entrepreneurship: possible paths for social enterprise development in Central East and South East Europe"

Tratatul Uniunii Europene și Tratatul de constituire a Comunității Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 321 E / 113, 29.12.2006

Rapoarte, studii și cercetări

Economia socială – model inovator de promovare a incluziunii sociale a grupurilor defavorizate, Analiza și cercetarea economiei sociale, Componenta I Raport preliminar de cercetare, București, 2010

Entrepreneurship and Local Economic Development, Paris: OECD, 2003

Map of EU and national social economy institutions and organizations, DIESIS, 2008

Mobility and Integration of People with Disabilities into the Labour Market, IZA Research Report No. 29, Based on a study conducted for the European Parliament, October, 2010

Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, 2010

Raport final, Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, București, 2006

Raportul Național Strategic privind Protecția Socială și Incluziunea Socială, 2008 – 2010, MMF-PS, 2008

Raport privind economia socială, Parlamentul European, Bruxelles, 2009

Rapport d'initiative sur l'économie sociale, Karine Pfluger, 2009

România 2010 – sectorul neguvernamental – sectorul neguvernamental: profil, tendințe, provocări, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, Mihaela Lambru, Ancuța Vameșu și Mircea Kivu, 2010

Social enterprise: a new model for poverty reduction and employment strategy – an examination of the Concept and Practice in Europe and the Commonwealth of Independent States, EMES, UNDP Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States, 2008

Social enterprise in Europe: Recent trends and developments, EMES WP no. 08/01

Study on practices and policies in the social enterprise sector in Europe, Austrian Institute for SME Research, Vienna, 2007

The public services industry in the UK Oxford Economics, July, 2008

The Social Economy in The European Union, José Luis Monzón Campos, Rafael Chaves Ávila, CIRIEC, 2006

The Social Economy in the European Union, summary of the report drawn up for the European Economic and Social Committee, International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy, CIRIEC, 2007

The Social Economy in the European Union, Rafael Chaves & José Luis Monzón Campos, CIRIEC No. 2008/02

The Social Economy – A Lever for Local Economic Development in Sweden, Ann-Mari Sätre Åhlander Senior Researcher and Director National Institute for Working Life Östersund, Sweden

Titlul programului:
Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013
Titlul proiectului :
Alianța pentru dezvoltarea economiei sociale

Editorul materialului:
Fundația „Alături de Voi” România
Data publicării: iulie 2011
Editat în 1500 de exemplare română – engleză
ISBN

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României